

A «Franklin-Társulat» kiadásában Budapesten megjelent és minden könyvtárnál kapató, — az osztr. tartományok számára Szelinski György es. kir. egyet. könyvtársánál, Bécsben I. Stephan-platz Nr. 6.

A MAGYAR NEMZET TÖRTÉNETE
REGÉNYES RAJZOKBAN

IRTA
JÓKAI MÓR.
MÁSODIK KÖTET.

Ára füzve 2 frt.   Ára füzve 2 frt.

1884. szept. 93. sz. 1884. szept.

BUDAPESTI SZEMLE
a M. Tud. Akadémia megbízásából szerkesztve

GYULAI PÁL.
TARTALOM:

Oroszország vallási viszonyai. — Rajcezi Istvántól.
Tanulmányok népünk életviszonyairól. — Jekelfalussy Józseftől.
Egy álmadozó naplója. — Végh Arthurtól.
Moszkalmak az egyetemi rendszor ügyében. (I.) — Szabó Józseftől.
Lucrétia asszony utcaja. Beszély. Mérimée Prosper után franciaiból. — Csurgó Györgytől.
Költemények. Itthon Szász Károlytól. — Petrarca sonettjeiből I-X. Olaszból. — Radó Antaltól.
A kamalláb története Németországon a jelen században. — Fekete Ignácztól.
Kőrösi Gsoma Sándor. — Duka Tivadartól.
Értesítő. Wertheimer E.: Ausztria és Magyarország a XIX-ik század első tizedében. Szilárdi Sándortól. — Dandet A.: Sapho. rz. — Przevalszkij: Harmadik utja Közép-Ázsiába. — s. — Wieland: Az Abderiták. Heinrich Gusztávól.
Wirth M.: Ernste und frohe Tage. N. T. — V. Nagy Sándor: A székelyföldön és az Al-Danán. — S. — Koroda Pál. Alkibiaszes. f.

A BUDAPESTI SZEMLE, mely eddig évenként hatszor jelent meg 80—90 ivnyi tartalommal, 1881 január 1-től kezdve havi szemlévé változott át, s megjelené évenként tízenkötészer 120 ivnyi tartalommal, az eddigi előfizetési ár mellett.

A Budapesti Szemle tájékoztató igyekszik a magyar közönséget az eszmékről, melyek világszerte foglalkoztatják a szellemeket s mintegy közvetítő kíván lenni egyfelől a szak tudomány és a művelt közönség, másfelől a hazai és külföldi irodalom közt. E mellett lehető széles teret nyit a nemzetgazdasági közleményeknek, a m. tud. akadémiára nemzetgazdasági bizottságotól támogatva.

Megjelen évenként 12-szer 10 ivnyi havi füzetekben. Előfizetési ára bérmentes küldéssel egész évre 12 frt, félévre 6 frt. Előfizetéseket minden könyvtáros elfogad. Bécsben, Szelinski György es. kir. egyet. könyvtárs. I. Stefansplatz Nr. 6. Az előfizetési pénzek az alulírt társulat kiadó-hivatalába küldendők be, vagy a könyvtárosokhoz, a kik szintén föl vannak hatalmasva elfogadásukra.

FRANKLIN-TÁRSULAT,
magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten.

HAZAI IPAR

RIGLER JÓZSEF EDE
GYÁRTELEPE BUDAPESTEN
ajánlja
a közeledő iskola-idényre
dúsan felszerelt
papír-, író- és rajzeszközök raktárát,
ugyszintén saját készítményű, díszes kiállítású
iskolai füzetét, legújabb gyorszómozoló és
erkölcsös mesékkel ellátott képes írkait, iskolai táskák, valamint levélpapírszítójának legújabb készítményeit, u. m. levélpapírok és levélborítékok a legúj. ábrákkal és díszítésekkel.

Kaphatók a gyártelep belvárosi raktárában
kecskeméti utca 13-dik szám alatt.
Árjegyzékek kívánatra bérmentve. 1880

Gyártelep: VI. rózsza-utca 55. sugárútról jobbra.

Franczia hajfestő-szer, (Chromat. Parisien) melyvel minden haját tetszés szerint 10 perc alatt állandóan megfesthetni fekete, barna vagy szőke. Főutájdó: a szín állandó s a természetes színtől meg nem különböztethető az alkalmasság egyszerű. — Ára 2 frt. A készítő: (csé-yei, tefek stb.) 50 fr. Főraktár: Budapesten, **TÖRÖK JÓZSEF** gyógyszerésznél, király-utca 12. szám.

FONTOS

11 94

TAVOL-, RÖVID- ÉS GYÖNGE-LÁTASUKRA!
A legjobb szemüveget nyújtja jóttalás mellett

SOLOMONSON N. H. látászerész, Váci utca 19.

Leggazdagabb választék párisi színázi látások- és tábori távosóvekből, 5—20 frt.ig.

Nagy választék amerikai emberi műszerekből.

Kavé

Cuba, Non plus ultra 4 frt 1.80
Java, legfinomabb * 1.52
Menado, nagyszemű * 1.60
Santos, finom ízű * 1.38
Rio, igen erős, fin. * 1.32
Jamaika, kiváló * 1.28
Kiloja, tiszta súlyban, wá-mozva és bérmentesen.

MAITI R.
trieszti nagykereskedő-ház által legfinomabb, zamatos, erőteljes, frizta árú, 5 kilós bálókban, postán utánvét mellett Magyarország minden helységébe küldetik.

Miután kavé-küldeményével nagyon meg voltam elégedve, kérem, küldjön ismét 1 bál Cabát és 1 bál Menadot. Herkály Új-Szony mellett, 1884 március 8-án.

Tóth Lajos.
Az előbbi kavé-küldeményekkel nagyon megelégedve, kérem, küldjön ismét 1 bál Cabát 1 frt 80 kr-ával. Grác, 1884 február 21-én.

Dr. Koch János, tanár.
A kapott kitünő jószágú kávémekért lekövetelő köszönetem mellett, kérem, küldjön ismét stb. Krems, 1883 augusztus 16.

Wellenheim Cajus
c-ász. tanácsos és pénzügyi főtanácsos. 1752

FOLYÉKONY GLYCERIN-CREME

9935

CHUTZ-MARKE

Szeplő-
naposítás
ellen

májfoltok.
pörsekenek
ellen

A folyékony glycerin-creme sikerült egyesítése a leg-ártatlanabb szereknek, melyek a bőrt nemcsak simábbá és finomabbá teszik, hanem annak fiatalos frissességét őntartják. Ez eltér az eddig közönségesen használt glycerin-illatanyagoktól, melyek a glycerinon kívül semmi nem hatályos részeket nem tartalmaznak. Ára frt 1.20.

Legfinom. glycerin-szappan
glycerin és illatos növényekből, kitűnően tisztít és élénkíti a bőrt, és a finom piperesszappan minden kívánt előnyeivel bír. Darabja 35 kr.

Párisi hölgypor (legfin. poudre de riz) a bőrnek leggyengédebb fehér színt adja, és ártatlansága mellett mégis a bőrt simán és száron tartja. — Hölgyeknek, úgy férfiaknál is borotválás után, nagy kedveltségnek örvend. — Egy doboz ára 50 kr. (fehér és rózsaszín) tollal 1 frt.

Kézmosó-por mandula-szappan és spermacetből készítve, a legártatlanabb arcz- és kézbőr-tisztító szer. — Egy doboz ára 50 kr.

Rouge végétal arczpirósító, ára 50 kr.

Török József gyógyszerésznél, Budapest, király-utca 12.
Hamisított párisi hölgy-por-tól óvakodni tessek. Csak az tekintendő valódinak, melynek dobozá, valamint használati utasításán a fenti védjegy látható.

Az őszi idényre a legújabb!

NŐI ÉS FÉRFI

KOUCKABOUT KALAPOK

a legdivat. színek. a legújabb minőségekben. Női Kouckabout ára díszítve frt 1.75, 2.50, 3.—
Férfi Kouckabout tucatszta 12 15, 18, — 24 forint, darabja frt 1.25, 2.—, 2.50.

Egyesútmind van szerencsem a m. t. hölgyvilággal tudatni, hogy az őszi valamine mint a téli idényre a legújabb díszített és díszítetlen **női és leány-kalapok** hieher, plüsch, nemez és hársönyből minden divatos színben a legújabb párisi és berlini diva szerinti gyáramban készíttetnek és kicsejnyben eladras is az e célból berendezett helyiségemben dőe választékban raktáron vannak, melyekről kívánatra képes dívtalpokkal ingyen és bérmentve szolgálók. Kalapok festés és átállítás végett elfogadtatnak. Mely tiszteltelt

Kattler Bernát, női kalapgyáros,
Budapest, Károly-utca, Károly-kaszárnya, boltsz. 6 és 7.

Varrógépek,
a Wheeler & Wilson Mfg. Co.
New-Yorkból
cs. k. udvari szállítóktól, csakis

Otto Herman-nál
(OHM C. O. UTÓDA)
Budapesten, VI. sugár-ut 13

Különösen ajánlitatnak az egyesyes tüvel ellátott **új horog-(Greifer)-varrógépek** háromféle kivitelben, családok és iparosok részére; mint a jelenkorak **legjobb varrógépei**, a párisi világgkiállításra a **legnagyobb díjak**, „Grand prix” egyikével lettek kitüntetve.

A főtallaló dr. Meidinger tanár által kizárólag, hitelesített gyár

MEIDINGER-KÁLYHÁKRA.
HEIM H., fiók: Budapest, Thonet-udvar.

Gyár: Ober-Döbling, Bécs mellett. 1716
Raktár: Bécs, I. Kärntnerstrasse Nr. 42.

Legjobb szabályozható, töltő-s szellőző kályhák.

A kedveltség, melyben kályhának mindenféle részeseülnek, sok utánzásra adott alkalmat. Figyelmesteljük tehát, tekintettel melletti védjegyünkre, s t. közönséget saját érdekeiben, hogy jelsezen ismert gyártmányainkat föl ne osorálja az utánzásokkal; legyenek azok egyszerűen mint Meidinger-kályhák vagy mint javított Meidinger-kályhák ajánlva.

Fűtés egész 3 szobáig csak egy kályhával.
Központi fűtések egész épül. tekre.
A gyár védjegye a kályhajátók belsejére van beolcönte.

Védjegy: **MEIDINGER-OFEN H. HEIM**

Tervezetek és árjegyzékek ingyen, és bérmentve. Csakpápa.

A «Franklin-Társulat» kiadásában Budapesten megjelent s minden könyvtárnál kapható — az osztr. tartományok számára Szelinski György es. k. egyet. könyvtársánál Bécsben, I. Stephanplatz Nr. 6.

EGY ÉVIG MONDURBAN.
KARCOLATOK AZ EGYÉVI ÖNKÉNTYES-ÉLETBOL.

IRTA
KACZIANYI GÉZA
(GYALOGHUSZÁR).

Ára füzve 1 forint osztr. ért.

Tartalom: Ujoneozás országászerte. — „Mikor engem a főorvos vizitált”. — Az első nap mondurban. — Az első «abrikolás». — A «gyatra frábéliges». — Szolgálatban. — A tanár-tiszt. — «Übunmar». — A cakkumpakk. — Baká szakácskönyv. — Cúgós cipő a engban. — Hadgyakorlatok a király előtt. — Mozgósítva. — Az első nap és az első éj. — A derventi kerek erdő mellett. — Az első kivégzés. — Török ur Magjában. — Elhagyatva, egyedül. — Az utolsó vér. — «Fräjer ur nyúl». — Hadvi Loja. — Szerajevó. — A kis Curry. — Postafedezetlen. — Karácsonyunk a bosnyák földön. — Tisztí vizsga. — Az utolsó nap mondurban. — A hadnagy úr.

39-İK SZÁM. 1884. BUDAPEST, SZEPTEMBER 28. XXXI. ÉVFOLYAM.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG: egész évre 2 frt 12 frt POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt: félévre 6 *
Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG: egész évre 6 frt 3 Kiföldi előfizetőkhez a postai költséggel együtt: félévre 3 *
Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK: egész évre 6 frt 4 Kiföldi előfizetőkhez a postai költséggel együtt: félévre 3 *

MAGYAR KIRÁLYI OPERA.

NEM közönséges örömmel, melyen a m. kir. operaház a király megnuyítja. A király, a ki azt magánpénztárából építette.

Ott sem közönséges események, a hol a rég megbonosult állandó opera csak egyik — régi — palotájából egy ujba költözik. Mert vajmi drága növény ez, melynek évi ápolása százezezekbe kerül. De nálunk halóssággal egy főállomást képez kulturai haladásunk után, több egymást keresztező művészi ág csomópontján. Mert ez az első magyar állandó dalm-tínház, e fényűző, előkelően magas szépművészeti czikk e házzal lesz fölavatva a haza fővárosában, mely ezzel az ünnepélyvel a mai nagy városok díszes sorába lép.

Mert nem a terület, sőt még nem is a lakosság számának nagysága adja meg mai fogalmak szerint a nagy-városiaság rangját. A lélekszám és kiterjedés nagysága még szinte szegénytelen, ha nem foglalja magában ama kellekkeit, melyeket a mai nyugoti műveltség igényel. Hasonló az olyan erős, egészséges kamasshoz, a kinek aránytalan testi nagysága mintegy kirívóbbá teszi, gunyolja szellemi, erkölcsi tekintetben való elmaradottságát.

Olyan az így elmaradt város, mint a gazdag, de műveletlen ember izléstelen háza; látjuk, hogy volna *miből* áldoznia a komfortnak, gyönyörködöttől izlésnek, de nincs hozzá szellemi emelkedettsége, pallérozottsága.

Lehetne fővárosunk még egyszer ekkora, azért az itt átutazó idegennek, mint ezelőtt egy év tizeddel Napoleon herczegnek, joga volna azt egy «szép nagy falunak» nevezni. Mert hiányoznék belőle a zene, ének, táncz három testvérmuzsájának drága temploma, melynek fíntartására csakis magas műveltségű lakossággal bíró nagy városok képesek.

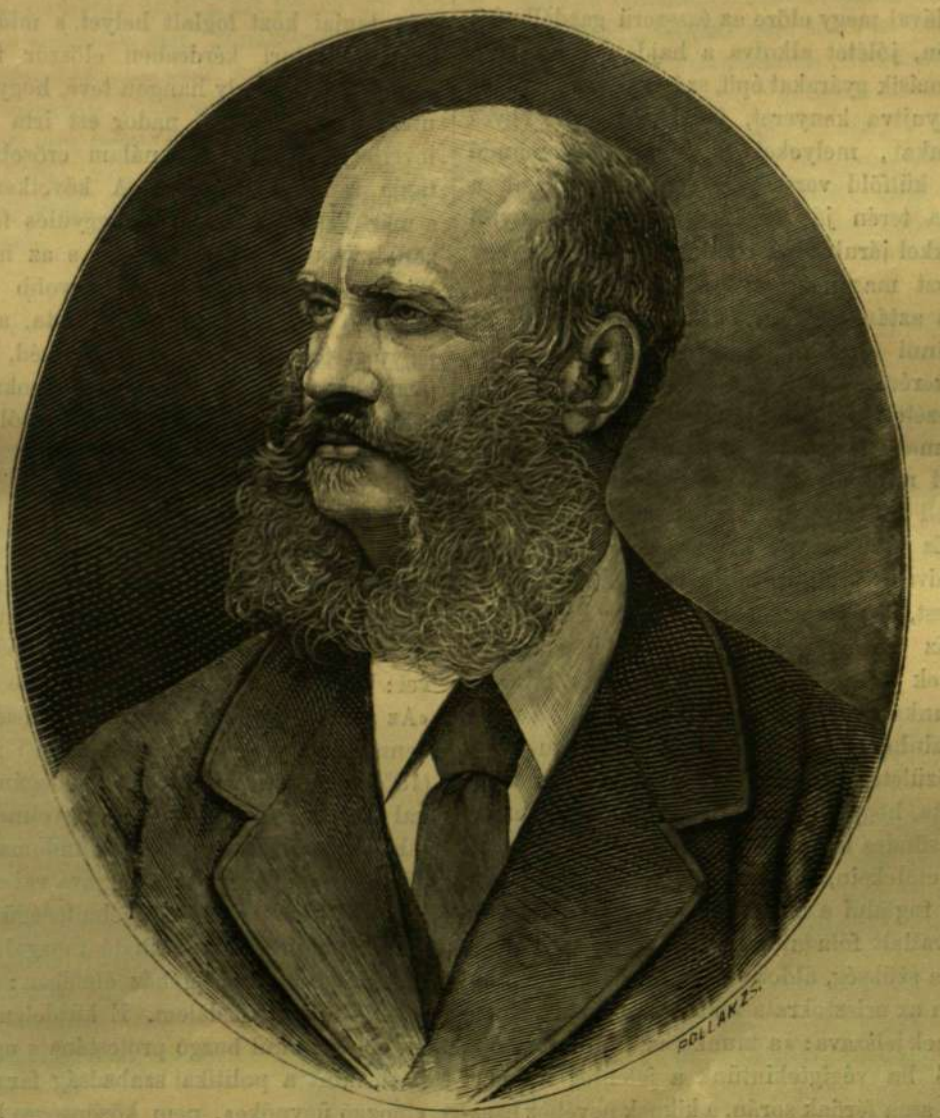
Már most e naptól kezdve épen nem tartatunk a «nagyimhasznosság» öldöklő komikumának bélyegétől. Ellenkezöleg: inkább ugy nézünk ki, mint becsvágyas, tehetséges, föltörekvő ifju, ki egy kissé még eleje is kerül a már izmosabb növésű, korosabb vetélytársának, a kiknek még e mellett nagyobb a stipendiumuk is; mint például a szomszéd *Bécsnek*, melynek kétszeres számú lakossága és uralkodói központisága roppant előnyöket biztosít.

Olyan előnyöket, hogy szinte elkomorodunk azok látásán. De csakhamar összeszedjük magunkat és bizunk, remélünk. Mert fölfedezük, hogy van valami sajátunk, a mit még sem adnánk az ő már elért nagyságért. Mienk az ifjuság törekvő ereje, a folytonos és gyors előhaladás, *gyarapodás* érzetének öröme. A minden-nap új virágot hozó tavasz-kor vidám, reményteljes hangulata, meg a tudat, a lépten-nyomon nyilatkozó tapasztalat, hogy *mi előre* megyünk, még pedig gyorsan, könnyedén, mig amaz, a magát megszedett gazdag, de már élemedett matróna a megállapodás pontján is túl, talán már a *hátramenés* szomorú lejtőjén áll, s

fényes, pompás toilletben ugyan, de az aggodalom és irigység redővel arczán szemléli fiatal erőnk és természetes bájainknak az *érettség* művészetével fokozott hódításait...

E vidám benyomásokkal avatjuk föl közművelődési törekvéseink egyik tündöklő vívmányát.

Nincs egyéb hátra, mint a drága szerzeményt meg is tartani, az élet aranyfáját gazdagon gyümölcsöztetni. A király megtette a magáét, most már a főváros, az ország közönségének a sor, megmutatni, hogy méltó a díszes, kitüntető ajándéka...

Ellinger fényképe után
BÁRÓ PODMANICZKY FRIGYES,

BÁRÓ PODMANICZY FRIGYES.

A közjó hűségese szolgálatainak szentelt élet megérdemli a polgártársak elismerését még akkor is, ha csak szerényebb körben érvényesül. A mely államnak fölös számmal vannak olyan polgárai, kik a reájuk hármló kötelességet komolyan veszik s azt hiven teljesítik, az olyan állam fennmaradása biztosítva van, haladása, fejlődése bizony vezet szőbb jövő felé. Megszokott dolog nálunk szemrehányást tenni a magyar államot századokon keresztül fontartó egykori olygarchia utódainak, hogy a mióta nem karddal, nem csatatereken, hanem a békésen alkotó munka mezéjén, a művelődés, tudományok, művészet, ipar fejlesztésében kell keresnünk hazánk fennmaradásának és boldogulásának föltételeit: arisztokráciánk nem veszi ki a nemzeti nagy munkából a maga számára azt a részt, mely őt nagy múltjánál, társadalmi kiváltságos állásánál s kedvező anyagi helyzeténél fogva méltán megilletné és bizony valljuk meg, hogy a szemrehányás nem mondható «nagyban és egészben» jogosulatlan. Főúri osztályunk egy jelentékeny kontingense még ma is idegen a nemzeti életoktól s nagyuri tartózkodással viseltetik amaz aspirációk és törekvések iránt, melyeknek a nemzet egész testét villámáramként kellene átjárni, az egész nemzetet a közös célra egyesíteni és tette s kitaró munkára lelkesíteni.

Szerencsére ez a szemrehányás ujabban mindinkább vesztit jogosságából, egyre kisebb lesz ama főúraink táborra, kik léha élvezetekben, áldatlan ernyedésben, a nemzet többi részétől elszigetelve, annak vágyai, törekvései iránt érzéketlenül töltik el napjait s költik vagyonukat; ellenben egyre nő azok száma, a kik egyik vagy másik téren oda állanak a nemzeti munka élére, s mint őseik hajdan a csatamezőn azt a másik zászlót, ugy viszik előre a civilizáció zászlaját. Egyik mintagazdaságot állit örökölit latifundiumain s jó példával megy előre az észszerű gazdálkodás mezéjén, jólétet alkotva a hajdani tengés helyén; másik gyárakat épit, száz meg száz családnak nyújtva kenyeret, fölvirágoztatva egyes iparágakat, melyeket már-már elnyomandó volt a külföld versenyé; ismét egy másik a politika terén játszik szerepet, termékenyítő eszmékkel járulva a közérdek emeléséhez; vagy kiválaszt magának egyet a tudomány ágaiból, melyet aztán buzgón, odaadással mivelní és előrevinni törekszik; vagy az állami szolgálatok terén tölt be hasznos helyet, vagy a szép-művészetek fejlődését mozditja elő részint mint maga is művész, részint mint pártfogó, részint mint olyan, ki személyes szolgálatait szenteli a kiválasztott ügy fejlesztésének.

Ez utóbbiaknak keresve sem találhatnók meg hívebb typusát, mint báró Podmaniczky Frigyes, kinek arczképét a magyar királyi dal-színház megnyitása alkalmából bemutatjuk, melynek létesítésében neki ugy is mint a közmunkatanács elnökének, ugy is mint a nemzeti színház intendantsának fő-fő érdeme van. Születésére arisztokrata, már régen megmutatta, hogy főúri állását nem tekinti jogozim-nak, csöndes merengésben tölti el egy életet a mult emlékein, hanem kétszeres kötelességnek állást foglalni a haladó kor munkásai között, s az elvállalt feladatok lelkiismeretes teljesítésével, ha szükség, áldozattal is megmutatni, minő legyen az arisztokrata a mai demokráta korban, melynek jelszava: «a munka az, a mi nemesit».

S ha végigtekintünk a jelenleg szerepet játszó ama férfiak során, a kiknek nevéhez hasznos alkotások érdeme fűződik: el kell ismer-nünk, hogy Podmaniczky Frigyes báró azok

legelső sorában áll s akár tevékenységének intenzitívását, akár sokoldalúságát, akár sikereit tekintjük, be kell vallanunk, hogy ő egyike most ama «fehér veretek»-nek, a mely jelző ellen más körülmények között és más összefüggésben, mint a hogy azt most mi vesszük, egykor oly határozottan tiltakozott az országgyűlésen.

Báró Podmaniczky Frigyes 1824 jun. 20-án született Pesten. Atyja, Károly, tudományosan képzett bányász, a József császár korabeli eszmék értelmében véve teljesen szabadelvű férfi volt; vagyis nem sokat bizott a magyar nemzet életrevalóságában, s mint gyakorlati ember, inkább óhajta gyermekeit német szellemben neveltetni. Atyjának 1833-ban bekövetkezett halála után az özvegy édesanya, született Nosztitz-Jánkendorf Erzsébet, daczára, hogy maga is német születésű hölgy vala, átvevén gyermekei gondozását, elhunyt férjével ellenkezőleg, teljesen magyaroknak kívánta neveltetni s e végből Miskolcra küldte fiait, hol azok oly hirtelen s oly tökéletesen megtanulták a magyar nyelvet, hogy teljesen az lett anyanyelvükké s midőn három év múlva hazatértek, már édesanyjukkal is alig tudtak német nyelven közlekedni.

Frigyes Miskolcz után Pesten folytatá, majd Kézsmárkon végzé iskoláit, mely utóbbi helyen a tudós Hunfalvy Pál volt nevelője. Az iskolai élet után, az akkori szokás szerint, mint gróf Ráday Gedeon pestmegyei követ íroka, a pozsonyi országgyűlésre ment, de a politikai pályára még ekkor nem látva teljesen előkészültnek magát, Berlinbe és Bonnba ment egyetemre s onnét Dán-, Svéd- és Oroszországba beutazva, visszatérte után épen uti élményeit és tanulmányait akará kidolgozni, midőn a rohamosan megindult események a nyilvános élet terére ragadák. A nemzetet átölelő szabad eszméket megértve, a lelkes ifju az ujonan szervezkedő ellenzékhez csatlakozott, s mint a mozgalmak egyik buzgó szervezője nem csekély szolgálato-kat tett pártjának, kivált a választásoknál.

1847-ben Pozsonyba ment, hol a főrendiház tagjai közt foglalt helyet, s midőn ott az adminisztrátori kérdésben először fölszólat, ezt oly tüzzel, oly hangon tevő, hogy a beszéd után István elnökölő nádor ezt írta neki egy levélben: «Tehát van nálam erősebb hangu tagja is a felsőháznak.» A következő évben a már Pesten ülésező országgyűlés főrendiházának választott jegyzője volt s az is maradt, míg a honfui kötelesség nagyobb áldozatot követelő tevékenységre nem hívta, a mikor is fegyvert fogott s mint vitéz honvéd, ki a magyar hadseregben a Károlyi-huszároknál a kapitányságig vitte, szolgált Schwechattól egész Világosig.

A szabadságharc után a császári seregbe sorozták be közkatónának, s Oroszországba viték; de innét egy év múlva hazabocsátván, az irodalomnak kezdte szentelni nemesebb becs-vágytól és ellenállhatatlan munkaöszöntől sarkalt nem közönséges tehetségeit. Irodalmi művei: Uti naplója, továbbá a «Fekete dominó», «Az alföldi vadászok tanyája», «Tessék ibolyát venni» című regényei két év alatti időközben (1853—54) láttak napvilágot s elegáns irányukkal annyira felkeltették a figyelmet az ifju tehetség iránt, hogy a magyar tudományos akadémia 1858-ban levelező tagjává választotta.

1859-ben országos jelentőségű s egész nemzeti politikánkra kiható mozgalom indult meg a protestáns egyház életében: a császári pártens elleni küzdelem. E küzdelemben Podmaniczky, mint buzgó protestáns s ugy az egyházi, mint a politikai szabadság fardhatatlan «mozgó ügynöke», nem közönséges bátorságot föltételező elszántsággal fardozott, a protes-táns gyülekezeteket lelkesítve békekötésekkel,

királyi hitlevelekkel biztosított autonomiájuk sértetlen megőrzésére s az abszolút kormány által a szabadság fejében följárított husos fazekak visszautasítására. S hogy az ágostai hitvallású evangélikus protestáns egyházban nagyobb számmal nem lettek az ugynevezett potentális egyházak, nagyrészt az ő fardozásának tulajdonítható. E működése elismerésül választotta 1860-ban a békesi tekintélyes es-pe-resség segédgondnokává s az egyház körül szer-zett érdemei tették őt Szarvas polgárai között oly tiszteltté, hogy az 1861-ben összeült ország-gyűlésre képviselőjüknek választották.

Ez országgyűlésen Podmaniczky a határo-zati párt kebelében foglalt helyet s a képviselő-ház őt, Tisza Kálmánnal együtt, másodelnökévé választotta. Az országgyűlés fölszólítása s a politikai tevékenység újra beállott szünetelése után ismét az írótolhoz nyult s politikai cik-keken kívül több szépirodalmi munkát írt, többi közt «A kék szeműveges nő» című re-gényt.

Az egyházi és nevelésügyi téren kifejtett további munkálkodásáért a bányakerület a fő-gondnoki díszes állásra választotta meg az egye-temes főfelügyelővé választott b. Prónay Gábor helyére 1865-ben.

Ugyanez évben ismét összehivatván az országgyűlés, Szarvas városa ismét őt küldte föl képviselőjének s Podmaniczky ekkor is az egykori határozati párt többi megválasztott tag-jaival az ellenzéken foglalt helyet. Midőn az országos ellenzékben a rendesen külön állónak tekintett balközép és szélsőbal mellett még az u. n. derékbal is ki kezdett válni Jókai Mór és gróf Keglevich Béla vezetése mellett, — a bal-közép, melynek Ghiczey és Tisza Kál nán voltak vezérei, külön közlönnyt alapított «Hazánk» czim alatt s annak szerkesztését Podmaniczky Frigyes vállalta el.

1869-ben Szarvas harmadizben is meg-választotta képviselőjének. Ugyanezon év végén az észak-keleti vasut igazgatóságában foglalt helyet, melyet egész 1873 elejéig viselt, a midőn közhasznu tevékenységének új arája kezdődött.

1872-ben kezdett jelentkezni a későbbi fuzió előszele. Többen az irányadó politikusok közül meddőnek tartván azt a merev állást, melyet a pártok egymással szemben elfoglal-nak, elhatározták, hogy a közjogi kérdés mellöz-tével a kormányzat és törvényhozás gyakorlati kérdéseire nézve alkotnak ellenzékét, mely a kormányt a szabadelvű reformok terén hala-dásra kényszeritse. Báró Podmaniczky Frigyes és Prónay József, a nemrég elhunyt belügyi államtitkár, voltak a párt első tagjai, mely akkor nagy reményekkel indult meg, de még akkor a pártok közötti éles ellentétek folytán kevés sikert arathatott.

1873-ban negyedizben lett Szarvas városá-nak országgyűlési képviselője, a mikor is a fő-városi közmunkatanács alelnökévé nevezetett ki, melynek előbb is tevékeny tagja volt. Már-czius 13-án foglalá el új állását, a mikor is ki-fejté azokat az eszméket és elveket, melyeket ez új munkakörében követni óhajt, s melyeknek ma annyi szép eredményét látjuk, mint élesen szóló bizonyítékait buzgó működésének.

1875-ben, a fuzió esztendejében miniszteri biztos minőségben a nemzeti színház ügyeinek vezetésével bízott meg. Nemsokára, a mikor Szigligeti Ede lett a dráma, Erkel Sándor pedig az opera-igazgatójává, kineveztek a nemzeti színház intendantsává. Itteni sikeres működése a közelebbi multba esik már s bővebb méltány-latra nem szorul. Ennek következtében nevez-ték ki a mult év október 1-étől a nemzeti szin-ház és az új dalműszínház intendantsává, minisz-teri tanácsosi ranggal.

AZ OPERASZÍNHÁZ.

Fővárosunk megnyerte a világvárosok egyik jellemző föltételét is: az operaszínhá-zat. Csak nagyvárosok és elő-kelő műizlésű közönség ki-váltása a külön operaszin-ház, melyet a pezsgő élet-ből fejlődő forgalom és bizo-nyos fényűző hajlamok képe-sek csak fentartani, de még így is rá vannak utalva feje-delmi vagy állami támogatásra. A dal, a zene, elszakítva a sza-való művésztől, pazarlóvá lesz. És ezt a tulajdonságát még fejleszteni szokás. Az ope-raszínházak a fényűző luxus csarnokai, de a művészi luxussé, mely a zene és dal körül annyi különböző művészetet foglal-koztat: építészetet, szobrásza-tot, festészetet, díszítési ízlést, eleganciát.

A színházak az építészet-ben soká nem jelentettek egye-bet, mint közönséges nagy épületeket, melyek alkalma-sak bizonyos nagy számú tö-meg befogadására. Mintha a rómaiak sohasem építettek volna amfiteatrumokat, any-nyra nyoma sem maradt en-nek színházainknál. Nem vál-tak a színházak építészeti al-kotásokká, csakis az újabb idő-ben kezdenek azokká emel-

kedni. Az utolsó évtizedek színházaiban nyilat-kozik csak öntudatos irány, hogy ez a korszak, mely annyi színházat emel, e csarnokokban állitson maradandó arkhitekturai emléket. Mo-numentális színház nem sok van még.

Az operaszínházaknál jelentkezik imponá-lóan a színházi styl, s az építészeti és képzőmű-vészeti együttes hatás. Ebben az értelemben vett színházi palota ma még csak három van: a párisi, a bécsi és a budapesti operaszínház. A párisiról rendkívül bőkezűn gondoskodott a

YBL MIKLÓS.

emitt a főváros rohamos haladásával együtt járó teendők: megkivánták a magok egész embert. Podmaniczky tettereje ki birta állítani az egész embert mind a két helyre egy időben s egyik szakmája sem panaszkodhatik, hogy a másikért hátramaradást szenvedett. Sőt tevékenységét még e két fontos állás sem meríti ki: a mellett még országos képviselő is.

Tartsa meg őt a gondviselés még szá-mos éveket, páratlan buzgalmával, munka-erejével.

ERKEL FERENCZ.

ERKEL SÁNDOR.

Napoleon kormány; az méltó a világ legelső színház-városához. A bécsinél sem kellett takarékoskodni. A budapesti aránylag jóval kevesebb összegbe került. De két dologban fölülmulja az amazokat: a tüzvész elleni biztosságban és a szinpad berendezésében.

A magyar főváros rendkívüli emelkedését ma már visszatükrözik színházi viszonyai is. Fél század előtt még állandó hajléka sem volt Magyarországon fővárosában a hazai színészetnek. Alig mult negyven éve, hogy a fölépült színházat az országgyűlés nemzeteinek nyilvánította. A hatvanas évek még meglehetősen szérény körülmények közt érték a nemzeti színházat, mikor a ki az opera különválását emlegette, azt értette alatta, hogy azzal tehertől szabadulna meg a nemzeti színház és biztosabban gyarapodhatnék. Tizenöt év előtt kezdtek népszínházat is emlegetni, mint magyarosító intézetet.

Ma van virágzó nemzeti színház, díszes népszínház, a budai várban külön színház, és van pompás operaszínház. Hazai, magyar intézet mindenik. Ötödik színház is van német előadásokra. Ez is hozzá tartozik Budapest nagyvárosi voltához, mert szintén a lakosság igényeit szolgálja.

Az operaszínház építéséhez 1875. szept. végén fogtak. Anyira nem volt sürgös még (hisz az 1873-iki krach után voltunk, s akkoriban nyílt meg egy új színház is), hogy az építés megkezdését az indokolták: ugy sem igen építenek, a téglá és a munkabér föltöte olcsó. Hadd építsék hát lassanként.

Gr. Andrássy Gyula miniszterelnöksége alatt érlelődött intézkedés az eszme, hogy a drámatól külön színházba költöztessek az operát. A miniszterelnök megnyerte a terv számára ő felsége érdeklődését is. A civilliszta magyar művészeti célokra aztán részben évenként jelentékeny összegeket tett félre a miniszter, ki a sugárat létesítésével a főváros jövőndő szép fejlődésének oly merész serkentést adott. Négyezer forintnál nagyobb összegért kelt el a Dunaparton az a telek, melyet a harminczes években Pest városa ajándékozott a nemzeti színháznak, de nem oda épült. Most a Thonet-ház áll rajta. A telek értékét is az operaház alapjához csatolták, miután a főváros kétszázszázegyel elismerte, hogy az a telek a nemzeti színház tulajdona lenni meg nem szűnt. 1873-ban jutott oda az operaház ügye, hogy a valóslására kezdtek intézkedni. A közmunka-tanácschoz a kormány kérdést intézett, hol lehetne telket találni. Ez nem volt könnyű kérdés. A fővárosban nagyon kevés a tér. Olyan helyet szerezni pedig, mely be van építve, rendkívül fokozta volna a kiadásokat. Mégis volt egyetlen egy oly szabad tér, melyért nem lehetett kár, ha színházzal építik be, mert épen a széles sugár-utra nyílt. A város oda is ajándékozta, épen színház építésére, de a népszínháznak. Ez volt a Hermina-tér, a régi Pest egyik szurtos piacza, a szibvásár. A térép megvették félmillióért a népszínházról. Ez pedig vett olcsóbb telket; az ő számára könnyebb volt találni, mert nem táplált oly igényeket. Abból a félmillióból épült a népszínház. Ennek építése is benne van tehát az operaszínház történetében.

A Hermina-tér semmi esetre sem volt alkalmas egy nagy operaszínház helyéül. Nem elég tág arra nézve, hogy az épület körül kellő térség maradjon. De ez ismét takarékoskodással kecsgettetett, mert az épületnek nem szükséges mind a négy oldalát fényessé tenni; elég a főhomlokzat maga. A mi operaszínházunknak mindenesetre hátránya, hogy nem tágas téren áll, hanem három oldalról szűk utca maradt körülte. Más egyéb tekintetben is éreznie kellett az építésnek, hogy nincs szabad keze a tér beosztásában. Csak egy pillanatot kell venniük a mellékelt alaprajzra, hogy lássunk, mily sok mellékhelyiség szükséges egy nagy, fényes színházhoz, hogy abban voltaképen nem a nézőtér és nem a szinpad (tulajdonképen azt vették eddiggelé a sajátképeni színháznak) foglalja el a legtöbb helyet.

Báró Podmaniczky Frigyes elnöklele állt külön színházi tanács vitatta meg az operaszínház építési föltételeit.

Az építési program alapján a belügyminiszter a legvalószínűbb építésekét szólította föl, mindenkélt 2500 frt tiszteletdíj mellett, hogy tervet nyújtsanak be. Ybl, Szkalniczky, Steindl, Linczbauer budapesti építészek mellett felszólítást nyert a bécsi Fellner, ki színházépítésben tekintély, és a góthai Bohnstedt. A jutalomdíj 20,000 frt volt.

Ybl Miklós, a kitűnő magyar építész tervét fogadták el 1874 elején. Időközben a terv módosításokon ment keresztül. A mesternek első terve diszeiből engedni kellett, s nem egy imponáló tulajdonai maradtak el. A belső berendezés pedig csaknem egészen megváltozott a bécsi Ring színház katasztrófiája következtében. E katasztrófa szomorú tanulságait mind felhasználták színházunknál. Jelentékenyen emelte az a költségeket. A tűzbiztossági intézkedések minél tökéletesbbé tételére ő felsége külön 330,000 frtot engedélyezett.

Az opera-színház építési költségeit eredetileg 2,300,000 frtra számították. De három millióba került. (A bécsi opera 7 millióba.) A tűzbiztosság nagymérvű berendezése után a fölszerelésekre, jelmezekre, szinpad villamos világításra még 255,000 frt volt szükséges. A király áldozatkészsége építé föl a színházat.

Ugyszóval az építés közben is folyvást történtek változások, a miket Ybl nagy szerencsével tudott beilleszteni a monumentális jellegbe. Innen van, hogy az operaszínházról eddig megjelent képek nem teljesen hű másai az elkészült háznak. Az a kép, melyet most adunk, sem az még, de a legjobban megközelítő. A színház körül csak az utolsó napokban bontották el az állványokat. A homlokzat két bemélyedő sarkában még csak e hó 22-iken állították föl a második sphynxet is. Új és egész hű képet fölvenni tehát csakis most lehet. Ezt a képet szintén bemutatjuk közelébb.

Az operaszínház építését vezető bizottság a következőkből alakult: elnök b. Podmaniczky Frigyes; előadó: dr. Országh Sándor; tagok: Ribáry József miniszteri tanácsos a belügyminiszterium részéről; Supp Ferenc kormánytanácsos és budai várkapitány az udvarmesterei hivatal részéről; Gerlóczy Károly polgármester a főváros részéről; Weber Antal építész a mérnök- és építész-egylet részéről; Szurmák Pál középítési felügyelő a közmunkatanács részéről; Szigligeti Ede, majd pedig ennek halála után Erkel Sándor operai igazgató a nemzeti színház részéről.

Ybl mellett kiváló szakemből alkotott egész táboruk működött: Szilágyi Lajos miniszteri mérnök, mint építési műszaki ellenőr, s Yblle együtt az építést vezető bizottságnak is tagja, kinek a megnyitás előtti napokban meg egyszerű összetornyosultak a dolgai, mert ő érintkezett a látogatókkal, a hírlapírókkal és egyszersen kíváncsi, kérdésoskódó emberekkel; Schmahl Henrik építész, mint építésvezető, ki végig segítkezett a mester oldala mellett az operaszínháznak papírta tett első vonásától kezdve. Továbbá Schikandaz Albert, Györgyi Géza, Souheil Lajos, Keller Ottó, Medetz Lajos, Hans Gyula építészek. Főpallér volt Hafner Antal; másodpallér Mielh Alajos.

A színház olasz renaissance-stylben épült. Az architektaurai szépségek homlokzatán vannak összegyűjtve. A homlokzat egészen faragott kő; de a többi három oldal téglá és vakolat. A nemes stylben emelkedő homlokzat könnyed, derült, s a többi résznek is megvan nyugodt határozottsága és abban ereje. A homlokzat díszítmenye sokféle, de vidám összhangba egyesülnek a könnyű oszlopok, a faragványok, a loggiák (fűlkék) tündöklő színes majolika-belső, ragyogó ezirádái, melyek az utcára mintegy kimutatják a falak tulsó oldalának, a belső csarnokoknak ékes ornamentációját, gazdag szín-

vegyületét. A főhomlokzatot a gazdag szobrászati dísz is emeli. Mindjárt lent, a följáratoknál, jobbról-balra egy-egy nagy nyugó sphynx, fehér márványból faragva, Strobl műve. A földszint egy-egy fűlkéjében, a főbejárat két oldalán, két jeles zeneköltőnk életnagyságu sikerült ülő szobra: balra Erkel Ferenc, jobbra Liszt Ferenc; mindkettőt Strobl vé-ője aló körülte. Az emelet fűlkéit műzsák foglalják el: Erato és Tersichore, Feszler Leó szoborműve; Thália Donáth Gyulától, Melpoméne Brestyánszkytól. A homlokzat felső párkánya piederesztál gyanánt szolgál tizenhat nagyhírú zeneköltőnek. Ott vannak Arezzo, Pergolese és Orlandi Lasso; készítette Donáth Gyula. Palestínát és Jacopo Peri-t pedig Kiss György. E régi olasz maeostro után következik a német Weber, az olasz Rossini, a francia Lully. Ezek Brestyánszky művei. Szász Gyula mintázta Gluck, Meyerbeer és Mozart szobrát; Strobl pedig Cherubinit és Spontinót. Huszár Adolfnak jutott Beethoven, Haydn és Wagner. Mindenik álló szobor. A magasban igen jelentős díszet szolgáltát ez a nemes gárda.

A színházba három oldalról lehet bejutni; közepén és kétoldalt. Oldalt még külön följárók is vannak: balra az udvari páholyba, jobbra pedig az igazgatósági hivatalokba, a szinpadra. A két oldalon hivatalos neveket adtak. A balra eső, mely a város felé néz, „városi oldal”, a jobbra eső, minthogy a városiglet is arra van a sugáraton menők számára, „ligeti oldal”. Ez az elnevezés van fölrva a díszletdarabokra is. A harmadik emelet szintén külön följáróval bír. A följáró helyek mindenkében van pénztár. Nappal a ligeti oldalon lehet jegyet váltani. A városi oldalon a másnapai előadásra. Délután 6 óráig ugyanaz napra való jegyeket árulnak mind a két helyiségben, a pénztár fekvése szerinti oldalakra eső helyekre. Hat óraker nyílik meg az előcsarnokban levő két pénztár. A négy pénztár felállításával a tolongások és kellemetlenségek elhárulnak. A kétoldalt levő pénztár és lépcsőzet is elég tágas és csinos pitvarokba nyílik. De az izléses fény a főbejáratoknál várja a közönséget, az épület homlokzatán. Az oszlopok alatt a kocsi állnak meg, oldalt (szintén a homlokzatnál) ezenkívül még két-két ajtó áll nyitva.

Az oszlopos terasz rejti magában a pitvart, honnan a lépcsők húzódnak föl a földszinti és emeleti helyiségekbe. Innentől kezdve mindig mozaik-padozaton járunk, s megkezdődik a márványburkolás a falakon, a gazdag ékítés a boltzatokon, a falfestmények, a színes dekoráció e kellemes vegyülete. Bronzeszállatok a mennyezeten, karos lángtartók az oldalokon. Hatalmas boltívek borulnak a pitvar felé, s a boltzatot domboru ezirádák ékítik. A közköket girlandos festések és fali képek töltik be.

Mindjárt a pitvarban kell megmondanunk, hogy az egész operaszínház hazai erők közreműködésével épült. A mi idegen benne, az a finom márvány, melyet itt annyi vegyületben használtak a falak burkolására, oszloperékül, oszloptalapatul, oszlopféjül, lépcsőpárkányul. Aztán idegen a szinpad gépezetének szerkesztése, ez az eddigélé páradan mű, mely egy bécsi társulat találmánya, s nálunk van először bemutatva, itt kell kiállania a próbát.

A falak díszítésében a festő- és mázólmunkát Scholtz Róbert készítette, a díszítményi szobrászatot Marchenke Vilmos végezte. Az ő művek mindaz, a mi a falakat ékesíti, a domboru lombzattíűzerek, a pompéji festések, melyek kivált az udvari páholyhoz tartozó lépcsőzetben, csarnokokban, a nagy lépcsőházban oly üde és derült hatással vesznek körül. A márványmunkák, a mozaikok Depol Luigit dicsérik. Az asztalos munkákra Neuschloss Ö. és M. az ésmunkákra Neuschloss K. és fia, a föld-, közműves-és elhelyezési munkákra Hofnauer Lajos; az összes vasszerkezeti munkákra és szinpad berendezésre, valamint a bádogos művekre a Schlick-gyár, a tömérédek öntött vasmunkákra az Oetl-gyár, a vaslemezekre Winniwarte, a szelölötéti, vízvezetési és fűtési készülékekre Zellerin Mátyás vállalkozott, ki díszes csillárokat is készített; a menyezet nádázási és díszvakolási (stuccatur) munkáit Fink Péter teljesítette. Az alakzati szobrászat és fresko-festés pedig művészeink egész sorát foglalkoztatta. A belső díszítés maga három év munkája.

A színház helyiségeit részletesen csak külön kötetben lehetne leírni. Tömérek sok a külön helyiség. Egyik része a fény és pompa kereté adja, a másik része a hivatalokat, műhelyeket, raktárakat, öltözőket, stb. Mily táplálékra van szüksége egy elsőrendű színháznak, mily függelékek tartoznak egy nagy szinpadhoz! Operánk királyi színház, melyet a fejedelmek építtett, melyet a fejedelmi család bizonyára sokszor fölkeres, melybe elviszi fejedelmi vendégeit is. Két nagy páholyt rendeztek be az udvar számára. A városi oldal egyik nagy részét a valóban királyi helyiségek foglalják el, külön lépcsőzettel, melyen más, mint az uralkodó-család tagjai, nem fog följárni. Társalgó termek, toilette szobák, kényelem és fény az udvari páholyok kiegészítője.

Elvül kimondták, hogy mindent, a mi a színházhoz szükséges, ott készítenek. A gépeket is ott javítják ki. Mennyi műhely kell csak ehhez, nem is említve azokat a helyiségeket, melyekre egy színháznak okvetetlen szüksége van, melyeknek közvetlen közelében kell lenni. A tűzbiztosságra való tekintetből lépcsők lépcsők mellett húzódnak. Ki van számítva, hogy egy-egy lépcsősor, véset esetén, 120—150 embernél több ne jusson.

A szinpadon működő személyzet csak kisebb része annak a tömegnek, melyet a színházban jól el kell helyezni, külön helyiségekről gondoskodni számára. A munkások, az igazgatás, az ügykezelés sokféjű. Csak egy pár adatot említen erre nézve. A gazdasági ügykezelésnél ötven alkalmazott van, a szolgálk, ajtónállók száma 30, a ruhatári személyzet (mely a közönség rendelkezésére áll) 24, a díszlettár 27; a világítás, szellőztetés 16 embert foglalkoztat, stb.

Ez magyarázza meg, hogy a nézőtérben kívül egész labyrinthek kellett még hely. Ennek beosztása egészen eltér az emeletet rendes beosztásától. Egy részök apró emelet. A szinpad melletti szárnyak csupa traktus, csupa lépcsős, csupa ajtó.

A díszes pitvart Székely Bertalan freskói ékítik, a műzsák és geniusok allegorái csoportjai. Oldalt, medaillonokban négy hazai zeneköltő földomborművi arczképe van elhelyezve: Mosonyi, DopplerFerenc, Hummel János és Goldmark Károly. Mindenik Sefcsik Antal műve.

Itt már megkezdődnek a tájékoztatást nyújtó följáratok, melyek a közönséget utasítják. A pitvartól nemcsak a fölépcsőzet nyílik, hanem oldallépcsők is. A közönség nem egy helyről megy a nézőtérre, hanem különböző helyekről. A ragyogó lépcsőzet a földszinti és első emeleti nézőhelyre, a páholyokba visz. A lépcsős csak-hamar jobbra és balra kanyarodik. A lépcsőház falai tündökölnek a márványtól. Pazar ékítmény mindenfelé. Építészetiileg is vonzó van berendezése. Egyik legzebb, legkedvesebb helye a színháznak, hol a fölfutó puha szőnyegekön gyönyörködne fog megállni mindenki. Menyezetén Thán Mór festménye: a zene ébredése és a zene diadala, az oldalfalakon pedig Orpheus és Amphion története.

A támlásszekék bejáratai előtt van a ruhatár tölgyfa-ruhatartóival, hosszú asztalaival. Szintén díszes helyiség. A második emeleten szintén van. Az emeletet beosztása általában ugyanaz, csak a fény kisebb.

Rendkívüli fényvel rendezték be az első emeleti fojert, mely a homlokzatot foglalja el. Ez az elegáns világ társalgó helye, itt van a cukrász is. A mennyezetén Vestagh György három freskója, mindeniken Bacchussal. A két kisebb »Bacchus nevelése« és »Bacchus ifjúsága«. Középen, nagy képen pedig »Bacchus diadalmenete«. A művészek egyik legjobb műve, eleven színekkel. A falak felső részére Fesztly Árpád festett hangulatos képeket, nagy stylben, kitűnően sikerült tájképeket, egy-egy jellegzetes alakkal. A foyer az egész épület szélességét elfoglalja, s ékes pihenőhely a felvonásokokra. Az operaszínházban mindig lesz oly felvonás, melyet husz percznyi szünet követ.

A foyerből több ajtó folyosókra vezet. Ezek falát tölgyfa burkolja. Divánok a fal mentében. Szintén kellemes berendezés helyek pihenőre. A fényüzés egész tündöklése összesül az udvari páholyhoz tartozó helyiségekben. A városi oldalról nyílik feljárója. Márványozott minden fal. A boltzati díszítésekben Scholtz, a famunkákban Neuschloss mesterileg jeleskednek. A famunkák alatt a termek burkolását kell érteni. A vestibülből jobbra nyílik a lépcsős, fehér márvány-fokaival. Először egészen zárt

boltozat alatt visz, aztán kettős soru márványoszlópor közé jut. Az oszloporok vörös csikvak, a fej fehér, korinthusi ékítménnyel. A lépcsőház felső részét Kovács Mihály tizenhét képeportája élénkíti, tánczóit, zenélő amoretteket. A mennyezet arabszeleji alatt félkörü mezőkben eszményi tájképek, halvány festésben. Aztán jön a királyi szalon, faragványoktól díszes tölgyfa oszlopokkal, ódon stylú burkolatokkal. A fal burkolat nélküli mezőit sötét-vörös tapéta fedi. Ez a Haas-czég szolgáltatta. Nem volt könnyű a régi stlyhoz illő tapetákat találni. A fal felső részét Székely Bertalan freskója övezi, a négy évszak. Mindenik falnak külön-külön évszak jutott, kedves, vidám gyermekesegéggel, mely játszik, devajdikot, virágot, gyümöleletet szed, az évszak szerint. Két udvari páholy lévén, két ily szalon van. Ennek mennyezetére Thán Mór festette »Páris itélet« és a gráciákat, meg a »reggel« és »éj« allegóriáját. E termekhez kisebb szobák csatlakoznak.

A színházi épület három főreszre oszlik. Első a közönség számára fentartott rész, melyhez öt lépcsőzet visz, tizenegy kijárással; az udvari följárót nem számítva. A második rész a nézőtér, egyik oldalán udvari, másik oldalán az igazgatósági épületekkel. A harmadik a szinpad, az öltözők, a hátsó szinpad, raktárak.

A nézőtérben váró első benyomás az, hogy nagyobb nézőtérre voltunk előkészítve. Valóban, opera-színházunk belső világa nem tartozik a nagyok közé. Egy megrázó színházi katasztrófa hatása alatt épülvén, a tűzbiztosságnak egész gyűteményét, úgy szólva muzeumát letesítették. De még az így maradt helyen is előbbre valónak vették a szép szempontokat, mint a jövödelmezőséget. A földszinten négyszáz ülőhely, a harmadik emeleten 500, s ezenkívül a páholyok összesen körülbelül 1200 nézőnek nyújtanak helyet. A nézők egy nagy részét rendszeren a színházzal szemközti emeleti részeken szokás elhelyezni. A népszínházban is ez a legnépesebb rész. Az operaszínházban ezt a helyet az udvari páholy foglalja el. E fölött van még a harmadik emelet, amphotéatráisan emelt széksoraival, de nem mélyed be, s nem igen szélesebb, mint az oldalt eső rész. Csakis ülőhelyek vannak a színházban. Minden ponton látni lehet a szinpadot. A harmadik emeleten volt néhány szék, melyekről a szinpad nem látszó-elté; ezeket el is szedték.

A földszintre jobbról és balról tág bejáratok vezetnek, s ezeknek megfelelőleg a zártszékek sorait jobbról is, balról is egy-egy sikátor szeli át. Van kijárat a zenekar felé is, de ez csak veszedelem esetére szolgál. A közönség hátulról érkezik a székekhez.

A nézőtér félkör-alaku, három sor páholylyal öveze. Zártcsék a középső részen, hol hosszabb a nézőhely tengelye, 18 sor áll 432 üléssel. Földszinti páholy 19, az első és második emeleten 20—20. Ezekhez számítandó két nagy páholy a szinpadtól jobbra és balra, továbbá a középső udvari páholyok. Az udvari páholyok az első és második emelet magasságát töltik be.

Harmonikus, fölötte tetszetős az egész nézőtér. A legkellemesebb, legderültebb hatású színház ez keresett luxus nélküli, művészi merekséggel, finom izléssel. Színei, formái, egész benyomása jótékonyan uralkodik a belépőn. Bágyadt halványszin az alap-tónus. Aranyos arabeszkök elevenítik. A páholyosorok falai, könyöklői domborművekkel díszítve. A páholynyílásokban a meggyisvirvörös draperia a bennülőknek is ép oly alkalmas háttér, mind az egész nézőtérnek változatos sorozat, nehéz aranyrozottatall. A páholy közönsége egészen nyíltan ülhet az előtérbe. Öltözék és szépség nem vesz el.

Az udvari páholy, szemközti a szinpadal, külön építészeti rész, oszlopokat közt, előre kinyomulva. A négy oszlopon a quartett négy allegóriája, Donáth Gyula mintázása szerint, czinkból öntve és aranyozva. Ö felségének magánpáholya is van, balra a szinpad mellett. Ezzel szemközti József főherczeg páholya. Ez a két utóbbi nagy páholy a szinpad keretét, proszeniumát foglalja el kétódtal. A proszenium széles, hatalmas rájája a szinpadnak, ékes a díszítésekben. Elifer benne oldalán az említett két nagy páholy. E szélességnek megfelelő alól a zenekar helye.

A világgóság felülől árad szét, nagy magasságból. A mennyezet közepén óriás bronzszil-

lár hinti le sugarait. A maga nemében igazi remekmű ötszáz lánggal, melyet villamos készülék gyújt föl. Idegen készítmény, s Mainz-ból hozták. Sulya 30 métermázsa, s 12,000 frtba került. A páholyok sorai közt is helyezték el gázlámpákat. De ezek csak különös ünnepeleknél égneek.

Főkézsége a nézőtérnek a mennyezet freskója. A mennyezet egészen vas. Arra festette Lotz Károly körívben az Olympust. A kolosszális méretű kompozició jó akárfüggő csoportból áll, s ugy helyezve, hogy akárhonnan alkalmas nézhetni. A hat csoportot főalakjai: Apollo, Venus, Neptun, Bacchus, Pluto, Jupiter. Habozás nélkül elismerte mindenki, hogy e nagy festmény ékesen és meggyőzőleg hirdeti a magyar festészet erejét és Lotz művészetének szép emléke maradt.

A nézőtér minden részének berendezésénél nyilatkozik az az aggodalmas gond, hogy egymásra tömve ne legyen a közönség. Az ülőhelyek kényelmesekek, a kijárat sok. egymásra halmozott fejeket e színház nézőtérén nem láthatni. Itt nincs alkalom hagyva torlódsára. Az amphotéatrális harmadik emeleten szintén könnyű a mozgás.

A földszint támlásszékeinek karja, háta vörös bár-ony; az ülőhely mádfonatu. Minden ülés alatt külön szelelő rostoly, valamint minden páholyban kettő. A légfűtés melege és a ventiláció hűs levegője itt árad szét. A szellőztetés olyan, hogy minden órában háromszor változtatja a levegőt. Minden ember számára téglen 600 köblábnyi friss levegő, nyáron még egyszer annyi árad be óránként.

A szinpad nyílása két méternyi vastagságu falba van vágva. Ez tehát eléggé külön választja a páholyok épületét és a mennyezetet a nézőtérrel. Az elválasztás további eszköze a nagy vasfüggöny, melyet csak azért neveznek függönynek, mert az első függöny helyén van, és felbuzható, lebocsátható. De voltaképen egész kapu az, hullámos vasból. Felvonásokközben ezt bocsátják le; veszedelem esetén szintén.

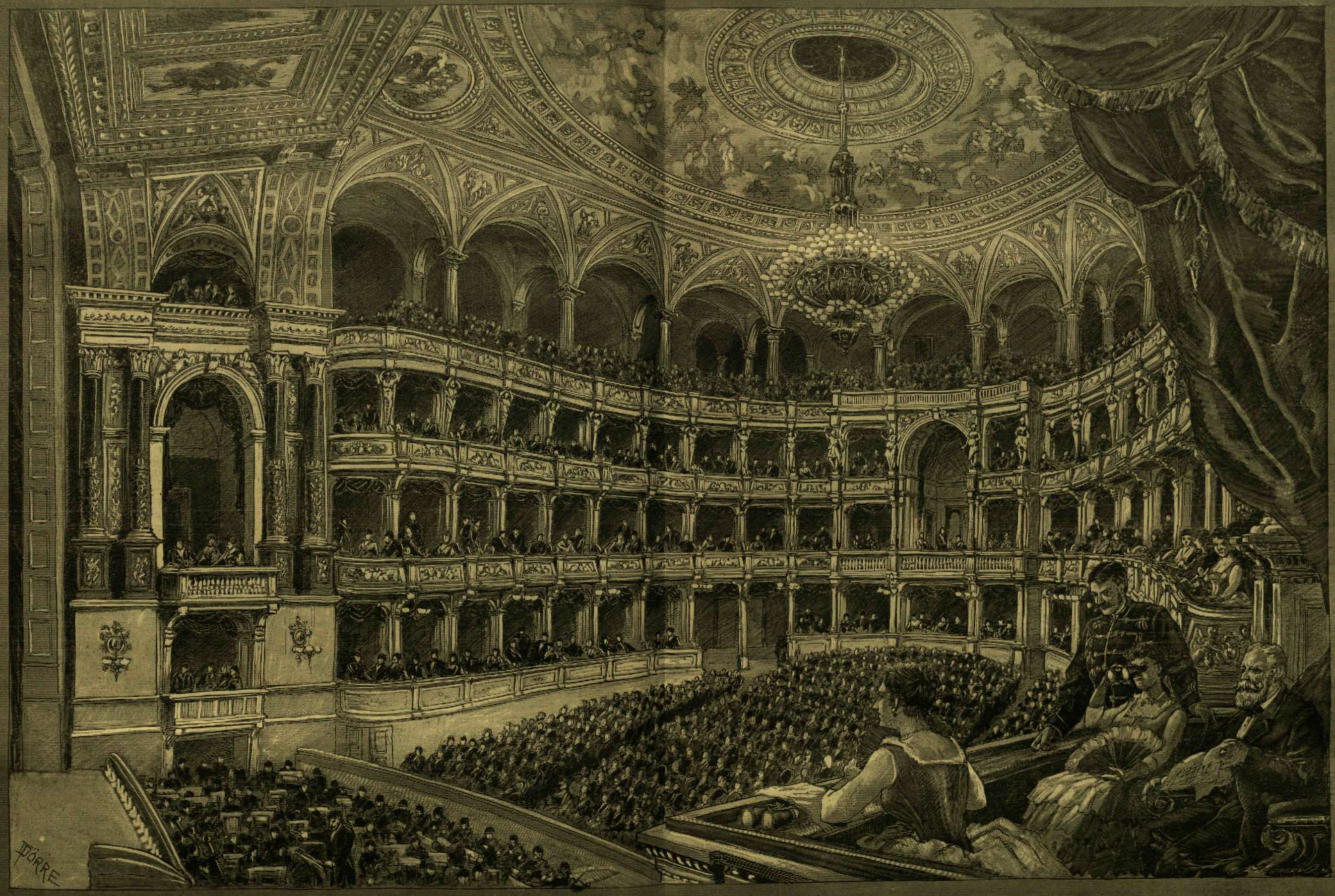
A szinpad nyílása 28 méter széles, magassága pedig 22 méter. Csak kevéssel kisebb a bécsi operaszínházénál. Melysére azt lehet mondani, hogy tetszés szerinti, mert mögötte van még egy másik szinpad is. Ezt is külön vasfüggöny zárja el. Ez közlekedik a díszletraktarrakkal, honnan a díszletek elmég gépezet szállítja alá, itt rendezik, s innen viszik a nagy szinpadra.

A szinpad fölött óriás ür. A szinpad alatt Vulkán birodalma, csupa vas. Fent lebegnek a díszletek; alól az óriás gépezet. Ez bámulatos látvány, valami titokzatosság.

Bécsben alakult egy szinpadépítő társaság, az »Asfaeia«. Ez tett ajánlatot az operaszínház szinpadjának az ő terve szerinti építésére, olykép, hogy felügyeleti és tiszteletdíját csak akkor kapja meg, ha gépezete kiállta a próbát. Épített is vasból. Csupán maga a szinpad fa. A szinpadot vaserdő tartja, oszlopok méternyi távolságra. Minden oszlop külön gép, misztikus kerekkel, csigákkal. Minden oszlop magában, vagy egyszerre több, avagy valamennyi mozog, emelkedik, süllyed, meghajlik, mint a könyök és a szert mozog, hajlik, emelkedik a szinpad. Beláthatatlan e szővényes gépezet, s mégis elég egy vagy két ember, hogy ezt az óriási erőt működésbe hozza. Víznyomás igazgatja, s egyetlen csap megnyomása oda vezet a mozgató erőt, a hová szükséges. Mintha csak zongora billentyűin játszana a gépezés. Az egyik csap leereszti a vasfüggőnyt, a másik csap kinyitja a süllyedőket, a harmadik a szédítő magasságból bocsátja le a díszletet. A mekhanika bámulatos vívmánya itt minden.

Óriás kut van a nézőtér alatt. Abból szivattyúzzák a vizet. Víz sok kell. Az elválasztó közfal mellett, két oldalon, oly viztartók állnak, melyek 2000 köbméter vízzel telnek meg. Onnan esőhálaté fel szerteszték a szinpad felső üregébe. Veszedelemkor egy pillanat alatt zuhogó zápor omlik szerteszték.

Egész külön világ meg a sok raktár, a festő-, az asztalos-, a díszítő műhelyek; aztán lent a pinceszék, a légszusz által hajtott motorokkal, légszivattyúkall, futó kemencékkel, légszászórakkal, stb. A légszusz nem vizen, hanem glüzczerin-folyadékon megy át. Így a láng egész tisztább, nyugodtabb. Másik külön világot alkotnak az öltözők, a próbatermek, a ruhatárak, a estő-terem, a hangszertár, a hangoló-terem, stb.

A MAGYAR KIR. DALMŰSZÍNHÁZ NÉZŐTERE. — DÖRRE TIVADAR EREDETI RAJZA

Az épület tervrajzát is közöljük. Nemcsak az építészeti érdekelhet, hanem a laikusok is. A tervrajz az első emeletet tünteti föl, hol a színház beosztása a legteljesebben érvényesül. Minden külön helyet számmal láttunk el, s a számok alatt felsorolák, hogy emelethez mely helyiségek felelnek meg egymásnak. Itt föl van jegyezve az 52,416 négyzetlábnyi épületnek minden helyisége.

Budapest az operaszínházban a fejedelem bőkezű ajándékát bírja. A jobbra változott idők emléke is az, mely hirdeti, hogy a trón szintén közelebb a főváros emelésére és a hazai művészeteket fejelmelig gyámolítja. Közintézeteit eddig a nemzet maga emelte. Adakozásokból ily fényes csarnok soha sem épülhetett volna.

«A sors nemzetünknek csak az utóbbi évtizedek alatt engedte meg, hogy kultúrfejedelmének is jelenjen.» Ezt mondá a magyar mérnökök és építészek egyesületének elnöke, Hieronymi Károly, a mikor a magyar építészek két évvel ezelőtt megünnepezték ötvenedik évfordulóját annak a napnak, hogy Nesztoruk, *Ybl Miklós*, az alkotások ama terére lépett, a hol az illetett művész életet lehel az élettelen kőbe és azt oly alakba önti, hogy mialatt megfelel a jelen szükségletnek, az örökség eszméinek is kifejezője legyen.

Ybl Miklós ezen a pályán kulturtörténetünkben eddig a legkimagaslóbb alak. Nem mintha nem lettek volna ő előtte is, a kik e téren hazánkban szépet és maradandót alkottak. Voltak ilyenek már századok előtt; de azok idegenek voltak, olaszok, németek, francziák s alkotásaik nem a magyar nemzet eszmékörének voltak szüleményei. Az újabb kornak volt fontartva, hogy a magyar nemzet középületi a magyar nemzet fia alkossa. Ezeknek volt utóörje, mestere s köztük ma is a legkimagaslóbb alak az az Ybl Miklós, ki most a dalműszínházban egy új műemléket emelt nemzetének, új monumentumot önmagának, mely a nemzet dícsősége mellett az övének is hirdetője legyen.

Ybl Miklósról nem ez alkalommal emlékszik meg lapunk először. Ismételve volt már módunkban méltányolni több mint félszázad óta fáradhatatlan működését, geniúsának alkotásait, melyekkel tele van az ország, kivált a főváros. A főthi templom, egyike a legszebbeknek az egész országban, a Wenckheimok kastélya Kigyóson, e páratlanul álló tündérpalota, főuraink legelőkelőbbjeinek kastélyai, templomok, stilszerű sirbottok, megyeházák stb. a vidéken, — a Margitsziget keleti fenyő fürdőháza, a nagyszerű vámház a pesti Dunaparton, a Ferenczváros temploma, a budai várkert alatti gyönyörű építkezések, a lipótvárosi bazilika, a muzeum körüli főuri paloták egész serege, s minden előkelőbb utcában egy-egy kiváló izlésre valló épület Budapesten, — ezek mind az ő alkotásai. A merre csak tekintünk, mindenütt megtaláljuk nyomát az ő alkotáinak, a hatalmas műveket, melyekkel egy új korszakot indított meg úgy a főváros szépülése, mint hazai építészeti történetében. S most ez alkotásokat szaporította az operaházal.

De működésének sora ezzel még befejezve nincs, még sokat várhatunk az erőteljes, fiatal lelkű agastyán kezétől s a nemzeti kultúra érdekében csak óhajtanunk lehet, hogy a legfőbb építőmester még messzire távoztassa azt az időt, a mikor azt fogja mondani öreg legénynek: «legett építettél, im fejezd be immár, elbocsátalak».

A fényes épület áll tehát. Most még az szükséges, hogy a díszes keretnek megfelelően a belső tartalom is, mely azt betölteni van hivatva.

E felől is megnyugtató bennünket a két *Erkel* neve.

Valamint Ybl az építészetben, úgy *Erkel Ferencz* a magyar dalmű terén az uttörő, a vezérrel s mind a mai napig a legmagasabbban, fájdalom, versenytárs nélkül álló alak. Mikor a nemzeti színházat, melynek műsorán az opera is ott állt, megnyitották, már ő akkor azon gondolkodott, hogy a nemzeti műintézetnek ezt a részét is magyarrá tegye, a mi hogy lehetséges, abban az ő sejtelmes lelke nem kételkedett. Főlismerete ő már pályája kezdetén, mely végtelen gazdagságu kincs rejlik azokban a szivfacsaró magyar hallgatóságban, verforraló toborzóknak, azokban az édesbús népdalokban, melyeket még akkor csak Lavotta, Bihari, Csermák ihlet nyirettyűje után ismert a világ; föl-felvezte, egy magyar zenéi új világot van hivatva teremteni. Ő volt az első, a ki a magyar zene végtelen tengerébe alámerült, hogy fölkeresse benne az igaz gyöngyöket s azokat a nemesebb műizlés verőfényes világára fólhozza s a magasabb művészet sugarainál ragyogtassa.

Negyven éve elmúlt annak, hogy «Hunyady Lászlóját» a nemzeti színház deszkáin először előadták, azt a művét, melytől a magyar dalmű életét számíthatjuk, s melylyel bebizonyítá, hogy sejtelmé nem csalta meg. Az akkor leírhatatlan lelkesedést keltett opera nem tűnt le többé a repertoíról s harmincz év alatt kétszáz előadást ért meg. A nemzeti színház megünnepepte e napot (1874. február 24-ikén), s a már akkor megöszült zeneszerző, kit «a nemzeti színház fejér hattyújának» neveztek, megbizonyosodhatott róla, hogy maradandót alkotott, melynek értékét nem csökkenti a haladó idő. Joggal mondhatta akkor az ősz zeneköltő pályatársa, ifjúkori barátja, az azóta elköltözött Szigligeti, hozzá intézett üdvözlő beszédében, hogy «megértük, a mit kezdetben remélni is merészség volt, megértük teremő lángeszed egyik szülőltőnek kétszázadik megjelenését, harmincz év után is ifju erőben, ragyogó varázsfényben, hódító üde bájjal, milyennel csak a halhatatlan égi lények, a halhatatlan művek szoktak megjeleni.» Igaza volt, a midőn azt mondá, hogy «áldás emlékükre, kik a muzsáknak e templomot építették; de a fényes csarnok a művészetnek csak az, a mi a porhüvely volt Prometheus emberének az égi szikra nélkül.» «Te, — mondá, — ez égi szikrával akkor voltál éltető szelleme ez intézet operájának, midőn maga az intézet is a lét és nem lét kérdése volt.»

Nem lehet itt czélunk ismétetni, miye volt a magyar dalműnek Erkel Ferencz. Az a műve, melynek már kétszázadik megjelenése is esemény vala, most tíz újabb év után átköltözik a régi csarnokból a sokkal díszesebb újba is, hogy emelje annak megnyitási ünnepét, s az ősz mester, mint negyven évvel ezelőtt, maga fogja vezényelni első művének előadását. Így lesz a megnyitás a kegyeletnek s egyuttal a magyar dalmű megszületésének emlékünnepe is.

S nincsen benne kétségünk, hogy a «Hunyady László», «Dánk bán», «Dózsa György», «Brankovics» szerzőjének magyar szelleme lesz az irányadó az új csarnokban is. Nem-sokára meg fogjuk láthatni az öreg mester ifju lélkének legújabb alkotását, «István király»-t is itt először, és talán, ha a gondviselés kedvez a zeneköltő életének és egészségének, még többeket is.

Hogy a nemzeti irány nem lesz elhanyagolva az új műintézetben, arról kezeskedni látszik az, hogy a magyar dalmű megalkotójának kitünő zenei képzettségű fia, *Erkel Sándor* áll művezetésének élén, ki zenei alapoktatását atyja házána nyerte, a hol csak klasszikus és

magyar zenét hallhatott. Tizenöt éves korában lett előadó művész, ki elsajátította a zenekari hangszerek legtöbbjével való bánást, még a cimbalmot se véve ki, s ki mint a női, majd az összes énekhar vezére, alaposan megismerkedett a dalmű-előadás minden részleteivel a gyakorlatból, mely ismereteit nem késett egy Erkel Ferencz, egy Mosonyi Mihály vezetése alatt s később önállóan a legnagyobb mesterek művei tanulmányozásával elméletileg is kiegészíteni, úgy, hogy elmondhatni róla, hogy e téren valóssággal egyetemes tehetség, ki a zeneszerzés, hangszerezés, ének, előadás technikájának minden csinját-binját úgy ismeri, mint kevés zenész a külföldön is.

Jó kezekben van tehát az új dalműszínház sorsa. Csupán egy óhajtatunk lenne még: az, hogy ha Erkel Sándor, a mennyiben operaigazgatói és karnagyai teendői engedik, kezébe venné azt a zeneszerzői tollat, melyet Erkel Ferencz oly sikerrel kezelt, s «a mit az apa nem dicstelennül kezdett, folytatná a fia teljes dícsőséggel.»

Reméljük, ez is meglesz. A kik ismerik, tudják, hogy tehetsége nem hiányzik hozzá.

FORSTER DÓRA.

Angol regény.

IRTA BESANT WALTER.

TIZENHARMADIK FEJEZET.

Kételemek — s elhatározás.

A csöndes, elzárt életben, mely rám Bam-boroughban várt, elég időm volt olvasgatni a Howard úr által adott könyveket (melyek, mondanom sem kell, mind a római egyház igazát vitatták a protestáns vallással szemben) s elmélkedni azok tartalma és érvelései fölött. De azok engem meg nem győzhettek; nem mintha érveik ellen hasonló érveket tudtam volna állítani — sőt épen, mert semmi érvelésre nem éreztem képesnek vagy hivatottnak magamat, de megvoltam a magam hitében, melyet gyermekkorom óta vallottam, melyet apám, anyám, Tamás bátyám, Dóra néném, Hilyard ur, s meg oly böles és tudós ember is, mint a durhami püspök ő méltósága, vallottak. En az okoskodásban csak ennyire tudtam menni: «Ha mind az igaz, a mi ezekben a könyvekben van, hogy van még is, hogy a durhami püspök, a ki ezeket kétségkívül olvasta, mégsem tért meg? ha pedig nem igazak ezek, hogy van még is, hogy a római pápa nem lett protestáns? Oh istenem, milyen boldog is lenne a világ, ha egyszer a római pápát ki lehetne téríteni!»

Magam nem tudván boldogulni — s az előmbbe föltett életbevágó kérdésben biztos megállapodásra jutni, — mivel Tamás bátyámtól ily dologban tanácsot nem kérhettem, mert ő, a ki maga soha sem volt szerelmes, azt sem volt képes felfogni, hogy az ő hűgába valaki szerelmes lehessen, — Dóra nénémhez és a püspökhöz fordulni magamtól nem mertem: elhatároztam, hogy Hilyard urhoz fordulok, a kit vallásos és lelkiismereti dolgokban tekintélynek tartottam.

Igy tettem föl előtte a kérdést (nem akarván egyenesen elárulni czéloomat): vajjon lehet-e eset, a melyben a vallásvaltoztatás teljes meggyőződés nélkül is megengedhető, ha az illető meg van győződve, hogy ezzel valami nagyobb jót eszközöl? például egy hittérítő, hogy az általa megtérítendő gyöngeségéhez alkalmazkodjék? vagy egy fejedelem, hogy népének kívánságát teljesíthesse, vagy hogy népet boldogíthassa? — vagy egy szeretett és szerető hölgy, hogy ez által a kedves férj óhajtatásának s közös boldogságuknak tessen eleget s talán még abban a reményben is, hogy férjét utóbb a maga hitének nyerheti meg.

Hilyard ur, ambar kétségkívül egyszerre átlátta, hova czélzok — először a két első kérdést tárgyalta, szokása szerint számos, a történelemből vett példakkal, melyek a kérdés mellett és ellen csak felhozhatók voltak, mint például a IV. Henrik francia királlyal, a ki protestáns s a hugenották vezére létere azt mondta, hogy Franciaország koronája mindig megér egy

HILYARD UR EGÉSZ VÁRATLANUL MEGJELENT.

misét s naggyá tette hazáját vallásvaltoztatásával, de elvesztette a protestánsok diadalmát — és ellenben a II. Károlyval, a ki három koronát áldozott fel a maga (bár téves) hiteért.

A harmadik kérdésre azonban — a mely pedig engem leginkább érdekelt s a melyért volt tulajdonképen a más kettő is feltéve — nem felelt semmit, azt mondván — hosszú kerülő beszédet után — hogy ez túlhaladja az ő tapasztalásai és itélete körét s azért azt tanácsolta nekem, hogy ily fontos és kényes kérdésben forduljak nála nagyobb tekintélyekhez.

En azonban tanácsát nem fogadtam meg s nem fordultam azokhoz a tekintélyekhez, a kiket ő kétségkívül értett, bár meg nem nevezett. Hanem a helyett, mint gyöngé lelek s különösen bíz szokása, eldöntetlenül hagytam a kérdést s tekint az eldöntés az időre, a körülményekre, a véletlenre — s tudja isten, mire. A közben június hava gyors léptekkel közeledett, az eldöntés perceze a küszöbön volt, — s én nem voltam közelebb az oltárhoz és a miséhez, mint januárban.

Nem tudom, nagynéném honnan vehette neszté a dolognak — s nagyon elesodálkozom, mikor június végén, mikor már a gróf megérkezését más napra vártuk, külön postától levélét vettem, melyre ez volt írva kívül: «Forster Dóra szeretett hugomnak, kizárólag saját kezébe.» Nagynéném levele, hat sürrin teleirt oldal, lényegileg a következőt tartalmazta:

«Értesemre esett, hogy egy előkelő fiatal nemes, a kit nem szükség megneveznem, kezével együtt nevé és vagyonát szándékozik neked felajánlani. A név igen tisztos, a vagyon tekintélyes — s a személy maga is minden dícsőre, szeretetre és tiszteltetére méltó. S én, a ki téged szívemből szeretlek, valamint férjem is, a püspök, a ki sorsod iránt nagyon érdeklődik, csak örülhetnék ily szép szerencsédnek — ha egy igen megfontolandó komoly körülmény nem forogna fonn a dologban. Az tudniillik, hogy az említett előkelő ifju római katolikus s nem akar egyháza körén kívül házasodni; sem, becsülete kockáztatása nélkül, hitét nem változtathatja.

«Férjem, a püspök, a legkomolyabban fontolóra vette a dolgot s föltette a kérdést: vajjon egy protestáns leány ily körülmények közt áttérhet-e kérdje hitére? S most felkért engem, írjam meg neked azon nézetét, hogy ily lépést — még azon netaláni reményben is, hogy később férjedet egyházunkba hozhatnád — semmi esetre sem helyeselném. A minél fogva, kedves Dóram, ha a szóban levő ifju megmarad szándéka mellett, mi föléd oly magaviseletet várnok, a minő egy szilárd hitű protestáns leányhoz illik.

«A házaság, kedves gyermekem, tisztos dolog, de néha jobban tesznek azok, a kik nem

házasodnak vagy férjhez nem mennek; — lám én is huszonkét éves koromig vártam a férjhezmenetellel, s várakozásomért elvettem jutalmamat.

«Hallom továbbá, hogy Tamás bátyád a maga részéről még mindig nem gondol a házasságra, — a mit nagyon sajnálók és hibáztatok. Mert nagy csapásnak tartanám, ha a Forsterék ezen ága is kihalna! — De te, a magad dögörög, ha elkerülheted, ne szőlj neki semmit; ne hogy ő, a világi előnyök által elvakítva, oly lépést tanácsoljon neked, melylyel családunk becsületét és saját lelke üdvét kockáztathatnád.

«Londonból kevés hírt hallunk. Mondják, hogy a hercegz levelezésben áll nővérrel, királynénkkal. Londoni barátink napról-napra jobban biznak, s azt mondják, az ország is kezd türelmetlen lenni. Azért naponként imádkozunk, hogy ha királynénk meg talál halni — a mit azonban isten még soká távoztasson — jogszertű fejedelmünk kardcsapás nélkül s minden közmegegyezésével foglalhassa el nővére után ősei trónját.

«A püspök atyai és püspöki áldását küldi általam számokra, én pedig vagyok forrón szerető — nénéd, stb.»

Ez a levél, mint a sebész kése, mely könnyen, de mélyen metsz — eldöntötte sorsomat. Nem lehet, nem lehet! ez volt az ítélet, mely rám kimondatott; ez az elhatározás, melyben megállapodtam. Meg kell vallanom: ez elhatározás szívemet szaggatta — de meg kell lenni! Boldogok, a kiknek nincs püspök-rokonuk! — Isten veled hát szerelem! ábrándok, remények, Dafnék, isten veletek!... A nap nem fog sütni többé, sem a hold szelint bevilágítani az éjket; a tenger vérvörös színt ölt — s a mezők szárazak és kiszáradtak lesznek egy ideig — míg az ur a megszilárdult szívére az ég akaratában való csöndes megnyugovás lelkét nem küldi alá... Mylord megérkezése előtt való nap Hilyard ur külön fogott. Már rég észrevettem, hogy kitalálta titkomat, ambar nem szólt róla. Nincs kellemetlenebb, kivált leányra nézve, mint tudni, hogy titkát egy idegen kitalálta; mit tegegyen? úgy mutassa, mintha észre sem venné? vagy maga vigye reá a beszédet? — Hilyard ur azonban megkönnyebbitette nekem a dolgot, midőn azt mondta, hogy beszéljünk meg még egyszer azokat a kételemeit, a melyeket multkor elébe terjesztettem s melyek közül az utolsóira — mely engem leginkább érdekelt — akkor nem meri volt választ adni. De én hamar végét akarva vetni a dolognak, azt feleltem, hogy kételemeim már megszüntek s el vagyok határozva.

«Talán, a mint akkor tanácsoltam, valamely tekintélyhez fordult Dóra kisasszony? — kérdé zavart tekintettel.

— Én senkihez sem fordultam, — feleltem, — de nagynéném, lady Crewe, irt nekem maga, mivel valahonnan megtudta a dolgot.

Nekem legkisebb gyanum vagy sejtelmem sem volt az iránt, hogy honnan vagy kitől tudhatta meg, de azt nem is kerestem. Hilyard ur azonban oly zavarba jött erre, hogy minden további kérdés nélkül ott hagyott.

Most már küszöbön volt a lord Derwentwater látogatása. Június végéhez közelített. Northumberlandban június az igazi tavaszidő; az év legszebb szaka, mikor minden reggel valami új meglepetést hoz, s még a legkomorabb kedélyt is öröme hangolják a hosszú napok s a meleg verőfény, az áprilisi és májusi hideg szelek s komor esők után. Júniusban még a sivar homok is aranyfényben látszik csillogni, a gyepük tarka virágokkal mosolyognak, s minden fa új lombozattal pompázik. Az év e szakában kellene minden szerelmes ifjunak szerelmet vallania helyének, s e szép június havában jött lord Derwentwater is, szerelmet vallani a leánynak, a ki — hajh — «nem»-et volt neki mondandó.

Nem jött semmi más czéllal, — ambar sokan ismét azt mondták, hogy politikai találkozóra jó Forster Tamással s a vidékbeli protestáns nemességgel, a miről azonban épen oly kevésse volt szó köztök, mint a karácsonyi összejövetelkor Diltonban.

A három első nap nem volt alkalma a nyilatkozásra; mert ily előkelő ur egy percig sem lehetett magára hagyva, minden órában új meg új tisztelőket hoztak be nála s a fogadási és vendéglátási ünnepélyek egymást érték. Első nap a bamboroughi majorházat — e kis ősi kastélyt — mutatták be a magas vendégnek, a ki udvarias készséggel hallgatta végig a Hilyard ur magyarázatait, a ki minden arckép, minden butor, minden tárgy történetét el tudta mondani s mindeniknél az ősrégi Forster-család nagyságtát és nemességét magasztalta; az ódon templomban minden követ fel tudott használni, hogy családunknak emlékoszlopot emeljen belőle (a vidékbeli urak mindenike óhajtott, vajha az ő családjának s ősi lakának is hasonló tudós és ékesen szóló magyarázója akadna). Második nap nagy vadászatot rendeztek, nyulakra, rókákra, fészánok- és foglyokra, s csak késő este a vacsorára tértek vissza. Harmadnap, — mikor már a vidékbeli egész társaság, mely a két első nap még folyvást szállingózott, egybe volt gyűlve, volt a nagy lakoma, melyen az első felköszöntőt Tamás bátyám mondta a hercegre s kedves rokonára, a grófra, tisztelt és szeretett nagynénémre, — a másodikat pedig a gróf, a northumberlandi nemességre s annak előkelő példányára, Forster Tamásra. Azután nagy ivás következett, northumberlandi módon, a mikor én magokra hagytam a férfiakat, de hallottam, hogy Hilyard ur soha sem volt annyira elemében s élceivel, adomával, bohóskodásával és mimikájával magát is felülmulta.

A negyedik nap reggelén Derwentwater gróf korán kelt s mivel engem már fölkelve és kézen felöltözve talált, azzal lepett meg, hogy egy csésze csokoládót kért tőlem. A csokoládó reggeli nagy kedvességben volt ugyan a nők előtt, de arra tán soha sem volt még eset, hogy férfi azt kérjen magának, mivel az urak a vastag sört jobban szerették reggelire. De a gróf ebben sem hasonlított a többi férfiakhoz.

Egy percnyi várakozásra kértem a gróft s gyorsan szaladtam és hívtam Jennyt, hogy segítsen. Ambar szivem erősen dobogott s kezem is reszketett, magam kezeivel vertem föl a cukros tejjahot s vele a forró, illatos csokoládót s a mellett egy kis harapni valót is rögtönöztem hozzá, finom fehér lisztből, tiszta szinmélz s két vagy három egészen friss tojással, melyekből hamarjában egy kis puha lepényt gyurtam s egy percz alatt kisütöttem; s míg Jenny hirtelen asztalt terített a nagy gesztenyefa alatt, kertünk legszebb árnyas helyén, a virágbokrok mellett, én a párolgó finom italt — melynél azt hiszem St.-Germainben sem készítenek különbet — az asztalra helyezve, visszasiettem a grófnak, s őt a rá váró reggelire hívtam. Ő megfogva karomat, vezetett, — bocsánatot kérve, hogy fárasztott, de eszébe sem volt, hogy én magam szolgáljak neki.

— Oh mylord, boldog vagyok, hogy önnek legalább ily csekély szolgálatot tehetek, ha

A MAGYAR KIR. DALMŰSZÍNHÁZ A SUGÁRÚJ FELŐL. — (AZ ELŐZŐ TERNYHÁZ UTÁN.)

Pincze.

1. Diszletraktár.
2. Légstírtők (accumulátorok).
3. Súlyszűk.
4. Légudvar.
5. Szinpad lépcső.
6. Lakatos-műhely.
7. Néma személyzet öltözője.
8. Szerelő műhely.
9. Néma személyzet öltözője.
10. Néma személyzet öltözője.
11. Villamos batteriák.
12. Légszesz-órák.
13. Légszesz-órák.
14. Házi szolgálak lakása.
15. Házi szolgálak lakása.
16. Légszesz-gépek, dinamó-gépek.
17. Előter.
18. Színtraktár.
19. Házmester lakása.
20. Folyosó.
21. Folyosó.
22. Központi fűtés.
23. Központi fűtés.
24. Központi fűtés.
25. Központi fűtés.
26. Folyosó.
27. Központi fűtés.
28. Folyosó.
29. Raktárak.
30. Folyosó.
31. Raktár.
32. /
33. / Ventilátorok.

Földszint.

1. Diszletraktár.
2. Diszletraktár.
3. Szinpad.
4. Légudvar.
5. Szinpad lépcső.
6. Karvezető öltözője.
7. Tüzség.
8. Férfi kar öltözője.
9. Női kar öltözője.
10. Szinpad lépcső.
11. Kocsi-feljáró az udvar részére.
12. Kocsi-feljáró az igazgatóság részére.
13. Udvari előcsarnok.
14. Kamra.
15. Ajtó.
16. A III. emeleti néző-tér előcsarnoka.
17. Igazgatósági előcsarnok.
18. Igazgatósági lépcső.
19. A III. emeleti néző-tér előcsarnoka.
20. Páholylépcső.
21. Folyosó.
22. Műszaki ellenőrzési és rendőrfelügyelői szoba (fűtés, légszesz ellenőrzése).
23. Bejárat a zenekarhoz.
24. Bejárat a zenekarhoz.
25. Cselédek várócsarnoka.
26. Folyosó.
27. Folyosó.
28. Folyosó.
29. Előcsarnok.
30. Szélfogó folyosó.
31. Fő kocsi-feljáró.
32. /
33. / III-ik emeleti lépcső.

Félemelet.

1. Diszletraktár.
2. Hátsó szinpad.
3. Szinpad.
4. Légudvar.
5. Szinpad lépcső.
6. Magán énekes öltözője.
7. Magán énekes öltözője.
8. Magán énekes öltözője.
9. Magán énekes öltözője.
10. Szinpad lépcső.
11. Kocsi-feljáró az udvar részére.
12. Kocsi-feljáró az igazgatóság részére.
13. Udvari előcsarnok.
14. Lépcső.
15. Udvari csendőrség.
16. A III. emeleti néző-tér előcsarnoka.
17. Előter.
18. Igazgatósági lépcső.
19. Színész-társalgó.
20. Páholylépcső.
21. Páholyfolyosó.
22. Páholyok.
23. A főváros páholya.
24. Intendans páholya.
25. Ruhatár a közönség részére.
26. Folyosó.
27. Folyosó.
28. Folyosó.
29. Előcsarnok.
30. Folyosó.
31. Fő kocsi-feljáró.
32. /
33. / III-ik emeleti lépcső.

I. emelet.

1. Diszletraktár.
2. Hátsó szinpad.
3. Szinpad.
4. Légudvar.
5. Szinpad lépcső.
6. Magán táncos öltözője.
7. Első magán táncos öltözője.
8. Táncos öltözője.
9. Táncos öltözője.
10. Táncos öltözője.
11. Táncos öltözője.
12. Táncos öltözője.
13. Táncos öltözője.
14. Táncos öltözője.
15. Táncos öltözője.
16. Táncos öltözője.
17. Táncos öltözője.
18. Táncos öltözője.
19. Táncos öltözője.
20. Táncos öltözője.
21. Táncos öltözője.
22. Táncos öltözője.
23. Táncos öltözője.
24. Táncos öltözője.
25. Táncos öltözője.
26. Táncos öltözője.
27. Táncos öltözője.
28. Táncos öltözője.
29. Táncos öltözője.
30. Táncos öltözője.
31. Táncos öltözője.
32. Táncos öltözője.
33. Táncos öltözője.

II. emelet.

1. Diszletraktár.
2. Hátsó szinpad.
3. Szinpad.
4. Légudvar.
5. Szinpad lépcső.
6. Szini tanodai növendékek öltözője.
7. Főrendező szobája.
8. Magánpróba-szobák.
9. Igazgató és titkár szobája.
10. Intendans szobája.
11. /
12. /
13. Udvari terem.
14. Világító udvar.
15. Toiletté.
16. Udvari lépcső-csarnok.
17. Előter.
18. Igazgatósági lépcső.
19. Műszaki felügyelőszoba.
20. Páholylépcső.
21. Páholyfolyosó.
22. Kir. udvari disz-páholy.
23. Kir. udv. magánpáholy.
24. József főherceg páholya.
25. Kir. udvari diszterem.
26. Előter.
27. Loggia.
28. Tarsalgó (foyer).
29. Loggia.
30. /
31. /
32. /
33. / III-ik emeleti lépcső.

III. emelet.

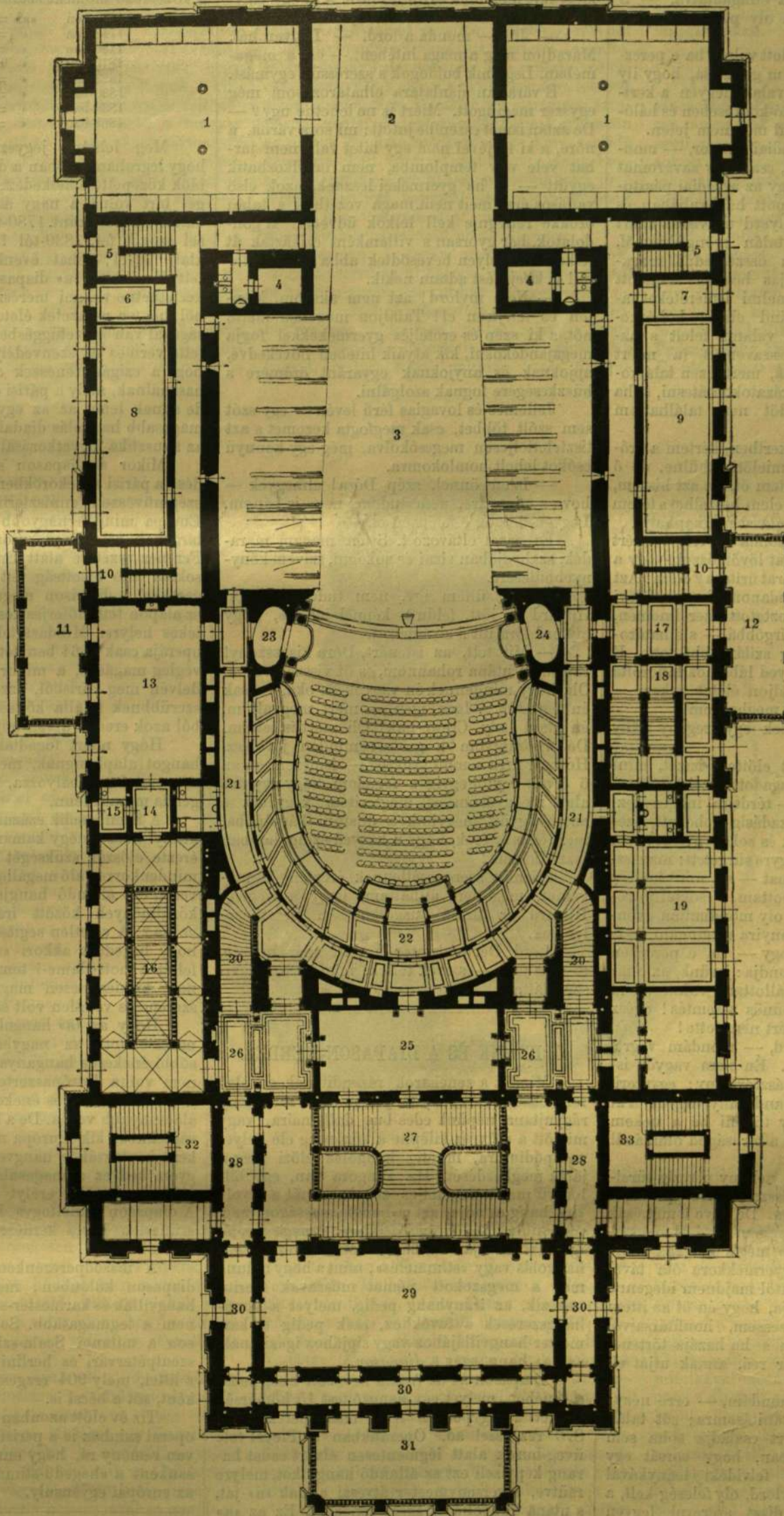
1. Próbaterek.
2. A táncos próbaterek.
3. Szinpad.
4. Légudvar.
5. Szinpad lépcső.
6. Szini tanodai növendékek öltözője.
7. Karfelügyelő szobája.
8. Ügyelők s főgépész szobája.
9. Könyvtár.
10. Jegyelőkészítő iroda.
11. /
12. /
13. Fényelő és világítási felügyelő szobája.
14. Világító udvar.
15. Raktár.
16. Fodrász-műhely.
17. Előter.
18. Igazgatósági lépcső.
19. Főpénztár.
20. Folyosó.
21. Nézőter.
22. Nézőter.
23. Színész-páholy.
24. Színész-páholy.
25. Előcsarnok.
26. Előter.
27. /
28. / III-ik emeleti társalgó.
29. Férfi jelmestár.
30. Loggia.
31. /
32. /
33. / III-ik emeleti lépcső.

IV. emelet.

1. Festő-terem.
2. Festő-terem.
3. Szinpad.
4. Légudvar.
5. Szinpad lépcső.
6. Női jelmestár.
7. Butoraktár.
8. Női jelmestár.
9. Butoraktár.
10. Butoraktár.
11. /
12. /
13. Női jelmestár.
14. Világító udvar.
15. Ajtó.
16. Női jelmestár.
17. Kelléktár.
18. Kelléktár.
19. Kellék- és fegyvertár.
20. Folyosó.
21. /
22. Csillárpádás, mely az
23. V. emeletre terjed.
24. /
25. /
26. /
27. /
28. /
29. /
30. /
31. /
32. /
33. /

V. emelet.

1. Festő-terem.
2. Festő-terem.
3. Szinpad.
4. Légudvar.
5. Szinpad lépcső.
6. Női jelmestár.
7. Butoraktár.
8. Női jelmestár.
9. Butoraktár.
10. Butoraktár.
11. /
12. /
13. Női jelmestár.
14. Világító udvar.
15. Ajtó.
16. Női jelmestár.
17. Kelléktár.
18. Kelléktár.
19. Kellék- és fegyvertár.
20. Folyosó.
21. /
22. Csillárpádás, mely az
23. V. emeletre terjed.
24. /
25. /
26. /
27. /
28. /
29. /
30. /
31. /
32. /
33. /

AZ OPERA-SZÍNHÁZ ELSŐ EMELETÉNEK ALAPRAJZA.

Ez alaprajz az első emeletet úgy tünteti föl, hogy a földszinti nézőhely is hozzá van véve. Magyarázatul adjuk itt még a színház összes helyiségeinek felsorolását. A mellékelt számok alatt ugyanis a tervrajzon levő számok szerint van felsorolva, hogy az első emeleten feltüntetett helyiségeknek mely helyiségek felelnek meg az épület alsó vagy felső részeiben.

1. Diszletraktár.
  2. Hátsó szinpad.
  3. Szinpad.
  4. Légudvar.
  5. Szinpad lépcső.
  6. Szini tanodai növendékek öltözője.
  7. Főrendező szobája.
  8. Magánpróba-szobák.
  9. Igazgató és titkár szobája.
  10. Intendans szobája.
  11. /
  12. /
  13. Udvari terem.
  14. Világító udvar.
  15. Toiletté.
  16. Udvari lépcső-csarnok.
  17. Előter.
  18. Igazgatósági lépcső.
  19. Műszaki felügyelőszoba.
  20. Páholylépcső.
  21. Páholyfolyosó.
  22. Kir. udvari disz-páholy.
  23. Kir. udv. magánpáholy.
  24. József főherceg páholya.
  25. Kir. udvari diszterem.
  26. Előter.
  27. Loggia.
  28. Tarsalgó (foyer).
  29. Loggia.
  30. /
  31. /
  32. /
  33. / III-ik emeleti lépcső.
1. Próbaterek.
  2. A táncos próbaterek.
  3. Szinpad.
  4. Légudvar.
  5. Szinpad lépcső.
  6. Szini tanodai növendékek öltözője.
  7. Karfelügyelő szobája.
  8. Ügyelők s főgépész szobája.
  9. Könyvtár.
  10. Jegyelőkészítő iroda.
  11. /
  12. /
  13. Fényelő és világítási felügyelő szobája.
  14. Világító udvar.
  15. Raktár.
  16. Fodrász-műhely.
  17. Előter.
  18. Igazgatósági lépcső.
  19. Főpénztár.
  20. Folyosó.
  21. Nézőter.
  22. Nézőter.
  23. Színész-páholy.
  24. Színész-páholy.
  25. Előcsarnok.
  26. Előter.
  27. /
  28. / III-ik emeleti társalgó.
  29. Férfi jelmestár.
  30. Loggia.
  31. /
  32. /
  33. / III-ik emeleti lépcső.
1. Festő-terem.
  2. Festő-terem.
  3. Szinpad.
  4. Légudvar.
  5. Szinpad lépcső.
  6. Női jelmestár.
  7. Butoraktár.
  8. Női jelmestár.
  9. Butoraktár.
  10. Butoraktár.
  11. /
  12. /
  13. Női jelmestár.
  14. Világító udvar.
  15. Ajtó.
  16. Női jelmestár.
  17. Kelléktár.
  18. Kelléktár.
  19. Kellék- és fegyvertár.
  20. Folyosó.
  21. /
  22. Csillárpádás, mely az
  23. V. emeletre terjed.
  24. /
  25. /
  26. /
  27. /
  28. /
  29. /
  30. /
  31. /
  32. /
  33. /

egyszerű — magam készítette reggelimet meg nem veti.

— Valódi isten-ital, vagy legalább az arkádiai pásztoroké! — mondá elragadtatva. — S volt-e valaha Arkádiában oly pásztorleányka, mint Dóra?

Talán tőbbit is mondott volna, ha e perczben Hilyard ur (a ki nem gondolta, hogy ily kora reggeli órában még valaki legyen a kertben) friss levegőt színi, háló-köntösében és háló-sipkájával, egész váratlanul meg nem jelen.

— Itt is jön egy arkádiai pásztor, — mondám erőltetett nevetéssel, csak hogy zavaromat elpálástolhassam. Csak hogy az arkádiai pásztor nem igen járnak kopott háló-ruhában és hegyes háló-sipkával. Hilyard ur vissza akart vonulni, de mylord — talán gyöngédségből, hogy nekem időt adjon összeszedni magamat — tartóztatva s nyújas bókokat mondott neki mind komoly történelmi ismereteket tanúsító magyarázatai, mind elmés bohóskodásai fölött. Hilyard ur valamit felelt s azután tiszteletteljesen visszavonult (a miért örökre hálás vagyok iránta, mert ezen találkózón s a kölcsönös magyarázatok átésni, soha alkalmas helyet és időt nem találhattam volna.)

Magunk maradv a kertben, kértem a grófot, lásson a reggelizés, mielőtt elhúlna, de ő azt felelte, hogy megsértem őt, ha azt hiszem, hogy enni tudna, mikor velem beszélhet s tölem a rég óhajtott és remélt választ megkaphatja.

— Mit gondol? — mondá hűvel, — azért jöttem ide, hogy fázánokat lövöldöznek, vagy a herceg egészségeért poharat ürítsek? Nem! Azt akartam, azt kell megmondanom, hogy a felévi határidő csak annyit változtatott szerelmemen, hogy azt forróbbá és soványgobbá — s elhatározáson, hogy azt még szilárdabbá tette. E felév még jobban a kegyed lábaihoz lánczolta rabszolgáját. Most hát adjon életet nekem — vagy üzzön el s engedjen meghalnom! (Most, egek! őrzitek egy szegény leány ingadozó hitét!)

S míg térdre hullt előttem ismét, mint Dilstonban és a jaihoz ragadott kezeimet forró csókokkal halmozta el, — térdeim inogni kezdtek, szívem a megszakadásig dobogott, szemem könyekben usztak és soká egy szót sem bírtam szólni. Ő pedig egyre sürgetett; magasztalta szépségemet, bájimat — s a mint hangja édes csábító zenéjét hallottam, s csókjai forróságát éreztem kezeimen, oly mondhatlan gyöngésségtel jött rajtam, annyira megingani éreztem elhatározásomat, hogy — ha e perczben karjaiba ragad s azt mondja: jerünk, az oltár elé — bizonyára nem állottam volna ellen. Nem tette — s oh én büns teremtés! egész életemben sajnáltam, miért nem tette!

— Keljen föl, mylord, — mondám végre, — s beszéljünk okosan. Én nem vagyok istennő, sem eszményi pásztorleány; egyszerű s igénytelen northumberlandi lány vagyok, a ki sehogyan sem tudnám úgy tölteni be a nekem szánt helyet, a mint azt a lordságod oldalánál kellene.

Fölugrott s miután néhány perczig türelmetlenül járt föl s alá, visszatért s megpróbálta komolyan beszélni velem. De heve ismét csak elragadt a megint csak engem kezdett magasztalni. Eddő tekintetemre mégis magába tért s azt fejtegette, hogy ő, gyermekora óta távol hazájától s övétől, ezektől majdnem idegenné lett s egyedül tölem várja, hogy én őt az itteni szokásokba ismét bevezessem, honfitársaival szorosabban összefűzzem s ha hazája történetében valami szerep vár rá, annak útját el-egyengessem.

— Oh mylord, — mondám, — erre nézve nincs szüksége az én tanításomra; sőt talán utjában állhatnak; mert családja soha sem nyugodhatnék meg abban, hogy sorsát egy szegény és csiszolatlan felvidéki leányszával kötötte össze. Önnek, mylord, oly feleség kell, a ki helyének fényt és díszet szerezni legyen képes.

— Nem ez, mind nem ez a kegyed visszautasító feleletének az oka, Dóra! — kiálta ő szenvedélyesen. — Hát nem vette-e fontolóra a Howard tiszteleendő ur s könyvei rábeszélését? — Figyelemmel olvastam könyveit s mit sem tudok azokra felelni; de nem is akarok; nem egy tudatlan leányt illet a hit dolgairól vitázni. Én csak ragaszkodom apám hitéhez, a melyben nevedtem s melyben lelkem nyugal-

mát találok. És ha azt elhagynám, soha sem nézhetnék többé apám, nagyném s bátyám, a püspök szemeibe. Sőt az önébe sem mylord; mert mit mondana arról a nőről, a ki egy jegygyűrűért árba bocsátotta hitét, vallását!

— Jó! — mondá a lord. — Legyen hát. Maradjon meg a maga hitében, — én a magaméban. Legyünk boldogok s szeressük egymást.

E váratlan ajánlatára elhatározásom még egyszer megmozgott. Miért is ne lehetne ugy? — De aztán ismét eszembe jutott: mi sors várna, a nőre, a ki férjével nem egy hitet vall, nem járhat vele egy templomba, nem imádkozhatik együtt — s ha gyermekei lesznek, azok első vallásos érzelmeit nem maga vezetheti s talán örökké rettegnie kell lelke üdvéért! E gondolatok, bár gyorsan s villámként cikáztak át lelkemen, mélyen bevedősködtek abba s akaratlannal is kifejezést adtam nekik.

— Nem mylord! azt nem akarom. Menjen és felejtse el! Találjon magához méltó nőt, a ki szép és erőteljes gyermekekkel fogja megajándékozni, kik atyjúk hitében növekedve, apjoknak és anyjoknak egyaránt öröme s büszkeségére fognak szolgálni.

Jellemes és lovagias férfi levén — egy szót sem szólt tőbbit, csak megfogta kezemet s azt tiszteletteljesen megcsókolta, még egy könnyű csókot lehelt homlokomra.

— Isten önnel, szép Dóra! elmegyek — hova s mi végre, nem tudom, nem is bánom. Legyen boldog s felejtse el.

És ezzel eltávozott. S én magam maradtam, szabadjában sírni és zokogni, szívem könnyebbülésére.

Meddig ültem így, nem tudom. Midőn Hilyard ur jött, feldult képpel jelenté, hogy mylord lóra ült s elvágatott.

— Mit tett, az istenért, Dóra kisasszony! Engedjen utána rohannom, s őt visszahívnom. Oh, hogy mindennek én vagyok az oka, — csak én egyedül... Igen, igen, — mert megvallom, én irtam lady Crewe-nak! Oh mért is tettem. De visszahívom a grófit; minden jól lesz. Howard urra semmi szükség, — ismerem én az ő érveit egytől-egyig s fogadom, hogy egy óra alatt meggyőzőm és megtértem kegyedet s aztán együtt megyünk a dilstoni kápolnába, mert én is áttértem, hogy a kegyed szolgálóiban maradhassak!

Bármily szerencsétlennek éreztem is magamat, meg nem állhattam, hogy a szegény Hilyard ur furcsa buzgálkodásán ne mosolygjak.

Lord Derwentwater azalatt már messze, messze járt, — s évek teltek, míg őt ismét viszontláttam.... (Folyt. követték.)

OPERÁNK ÉS A DIAPASON-KÉRDÉS.

Mielőtt a zenekarok rázendítenék az első felvonások előtti nyitányt, mielőtt a czigány rágyujtana népünk édes-bus dallamaiba, vagy mielőtt a művész kilépne a közönség elé helyezett pódiumra, mindig hangolás előzi meg a játék megkezdését. Ha zongora van, egy billentyű megütése, teljes zenekaroknál a fuvola «a» hangja adja azt a hangmagasságot meg, mely után minden más hangszer a maga «a»-ját igazítja. Ez eljárás a hangok összeegyeztetésére, a hangolás vagy «stimulálás», mint a hogy nálunk még a megszokott német műszavak szerint nevezik, az irányhang pedig, melyet a vonóhangszeresek a fuvókhoz, ezek pedig a karmester hangvillájához vagy sipjához igazítanak, az «a» hang, azaz a diapason.

Diapason az az A-nak nevezett hang tehát a zenében, melyet egy hangzó test 15 hőmérsék mellett a fagypontra felül másodpercenként 870 rezgésű ad. Operánknak a Pleyel-féle üveg-burok alatt legméntesen elzárt ezüst hang-képviselet ez az állandó hangfokot, melyre ráütve, a versenymester átveszi annak «a»-ját, s utána hangolja az egész zenekart. Ez az «a» hang zongorán a közép kisfével esik, a női hangterjedelmének körülbelül közepére, a hegedű pedig a jobbfeleli szélső húrrel szomszédos üres hurra. Magától értődik, hogy ez a diapason meg levén adva, a többi hangok helyzete és magassága is önként következik belőle, miután mind meghatározott hangközökben viszonyulnak ahhoz.

A 870 rezgésű diapason 1859 július elsejé-től miniszteri rendelet következtében lett a

párisi operában kötelező. Ideje is volt szabályozni, mert a tizenhetedik század végétől kezdve minden fél nélkül folyvást emelkedett, a következő táblázat szerint:

1699-ben	«a» =	808 rezgés
1713-ban	«a» =	812
1780-ban	«a» =	818
1810-ban	«a» =	846
1823-ban	«a» =	862
1830-ban	«a» =	871
1836-ban	«a» =	882
1868-ban	«a» =	896

Meg lehetne jegyezni, kuriozumból, hogy legrohamosabban a diapason a forradalmi idők közepette emelkedett, mintha érzékenységgel bírt volna a nagy átalakulások és társadalmi viharok iránt. 1780-tól 1810-ig 28 rezgés szökik fel, 1830-tól 1836-ig pedig hat év alatt 11-el; tehát évenként szinte kettővel lett élesebb az «a» diapason. Szinte azt következtethetnénk valami merész statisztikus e tényből, hogy a nemzetek élete az «a» hang magasságával van összefüggésben. Nálunk, mint fellelte vérmes és szenvedélyes nemzetnél, igaz, hogy a czigányzenészek oly magas diapason használnak, mely a párisi operát is felülmulja, de ennek lehet az az egyszerű oka is, hogy a magasabb hangolás diadalmasabban küzd meg az akusztika fogyatkozásaival.

Mikor a diapason szabályozásának kérdése a párisi zenekörökben felmerült, a francia zépművészeti miniszterium felhívást intézett Európára minden nagyobb színházhoz, hogy e tárgyban véleményét adjon. Budapesten Erkel Ferenc vezetése alatt Brassai Sámuel és másokból álló bizottság tett kísérletet a hangrezgésekkel a diapason megállapítása czéljából, s ez alapon tett előterjesztésük el is jutott az illetékes helyre. Mindazáltal a nemzeti színház operája csak 1864-ben tette a párisi diapasonat végleg magáévá, a mikor új hangszeret rendelvén meg Párisból, ezzel kapcsolatban czél-szerűbbnek találta költségkimelés szempontjából azok eredeti diapasonját is elfogadni.

Hogy miért fogadták el általában az «a» hangot alaphangnak, mely a többi hangok viszonyait is szabályozza, arra nézve egész legenda maradt fenn.

A tizenhetedik század vége felé a francia királyi huszonnegy kamarai hegedűs társasága érezte először szükségét a diapason egyszerű s mindenkorra való megállapításának. De honnan venni egy állandó hangjellegű, mely minden körülmények között irányzóul szolgálhatott volna? A véletlen segítségül jött, egy találka, hogy hegedűik akkori «a»-ja körülbelül megfelelt a notredame-i templom nagy harangjának, természetesen magasabb oktávában. Ez szerencsés véletlen volt és föl is használták.

Hogy az «a» hangolás azóta föl mindegyre magasodott, az nagyban hozzájárult a későbbi énekesek hanganyaga gyors romlásához s nem volna Európaszerte oly sok hamis elkopatott énekesünk és énekesnőnk, ha a diapason alacsonyabb volna. De a hangszeren játszó művészeknek, kik Európa nagyobb városait időnként beutazzák s hangversenyeket adnak, nagyon kedvez a magasabb diapason, mivel ez játékkuknak több erélyt és hatást kölcsönöz. A diapason ennél fogva, könnyen felfoghatólag, szünetlen harcz kérdése a virtuozok és énekesek közt.

A másodpercenként 870 rezgésű párisi diapason különben, mely szerint az ismert hangvillák és karmester-sipok is készítvék, éppen nem a legmagasabb. Sokkal magasabb diapason a milánói Scala-színház, mely 900, a szentpétervári és berlini operáké, melyek 903, a lillie, mely 904 rezgésű bir másodpercenként, sőt a bécsi is.

Tíz év előtt azonban a londoni Drury-Lane operai színház is a párisi diapasonot fogadta el s van remény rá, hogy ennek következtében lassanként a «hegedű-stimmelésben» is helyreáll az európai egyensúly.

EGYVELEG.

* Izland mellett a nemrég fölmerült új sziget most már egészen eltűnt. Egy dán hadihajó kaptánya, Grönlandból jöve, már semmi nyomát sem volt képes találni.

* A tél Ausztráliában most rendkívül zord volt. Hő csaknem mindenütt esett s Melbourneben évek óta nem volt oly hideg, hogy mindenütt lehetett jeget látni.

AZ ÚJ OPERA TAGJAI.

I.

Turolla Emma, Coppini Zsófia.

Az opera kiválóbb tagjainak arcképsorozatát két elsőrendű jeles művészével kezdjük meg, kik már eddig is bebizonyították, hogy nem közönséges művészi jövő vár rájuk, s kiknek — idegen származásuk daczára — fejlődésük olyannyira össze van növe a magyar fővárossal, hogy bátran magunkénak tarthatjuk mindkettőt. Ez a közönség ismerte fel őket, ennek elismerő tetszése kísérte őket feladatuk első nehézségein keresztül, ez intézet kötelekében találták meg független és önálló művészi törekvéseik anyagi biztosítékát, ugy hogy a hely, melyet az európai színpadok kitűnőségei sorában elfoglalnak, egyszersmind Budapest főváros zenei életének s művészeti jelentőségének is méltó helye.

Sajátságos véletlen, hogy hazánk, mely annyi kiváló énekest és énekesnőt adott a külföldnek, mely egymástán látta Déryné és Schodelné tünenyszerű tehetségét, Hollósy Kornélia művészi befejezettségét, Pauline Markovics Ilka ritka finom és bájoló előadását, Benza Ida erős drámai venáját a magyar opera egén tündökölő, kulturéletének egy ily nevezetes fordulójánál, minő a magyar királyi operaház megnyitása, nagy részben külföldi erővel kénytelen ragyogni, s beéri azzal az elégtelennel, hogy viszont saját vérei meg messze földön aratják számára a babérokat. A művész-élet sajátságos nyugtalansága nem éri be a nyelv határáival, a dal közös nyelven hódít mindenütt, a merre csak érző sziveket talál, s ha a párisi opera büszkén nevezi magát nemzeti, hanem európai intézménynek, ugy mi is találhatunk mentesítést operánk eme tagadhatatlanul internacionális jellegére.

Főleg mikor éppen ez internacionális jelleg az, a melynek két oly becses erő megnyerését köszönhetjük, minő a Turolla Emmé és Coppini Zsófiáé. Amaz egy gyorsan, szinte egy csapással kiküzdött művészi pályára ragyogó kezdetén, emez egy már diadalokban gazdag múlt által is csak annál több várakozásra jogosítva tehetségei iránt, egykép élén állanak az opera két nagy testületének, s egyaránt biztató zálogai e fontos intézet működése eredményei művészi színvonala. Az érdekesen szép olasz primadonna nemcsak a kezeket buzditja tapsra, de a sziveket is könnyen hódítja meg, s elég volt a szenvedélyes játék tüzetől lüktető alakját egyszerű-kétszer látni a színpadon, hogy a közönség fogékonyabb részét valószínűleg Turolla-láz fogja el.

Turolla Emma született... de hiszen ezt tulajdonképen fölösleges is tudni egy oly nőnél, kivel szemben még senkinek sem jutna eszébe születési évét kérdeni. Mi lehet egy ifjú tehetség első álmainak szövedéke, ki atyjáról, anyjáról örökölte művészi hajlamait; mik az első benyomások, melyek vágyát az öröksépi irányába sarkalták? Tiflisben, hol atyjával és anyjával, kik szintén énekművészekkel keresték kenyéruket, a névtelenség néhány keserű évet élt át, már korán elajándította az első művészeti oktatást, s városról-városra járva, de mindenütt öntudatosan gyarapodva izlésében, tanulmányai-ban, nem késett repertoireit újabb és újabb szerepekkel gyarapítani. Énekelt Nápolyban, hol éppen akkor hazánkfa, Hájós is vendégszerreplens volt, s megfordult Olaszország majd minden jelentékenyebb színpadán. Forduló-

pontja művészetének azonban azzal a vendégszerreplessel kezdődik, melyet 1883-ban egy olasz staggionéval Bécsben tett, hol csakhamar egészen váratlanul sikerült a nem sok figyelembe részesített másodénekesnőnek vele együtt szereplő versenytársát legyőzni, fölébe kerekedni s néhány nap alatt nem várt karriert csinálni. Podmaniczky intendánsnak éles műértő szeméi ekkor irányultak először rá és egymásra tetézett sikerei hamar arra bírták, hogy a nemzeti színháznál néhány föllépésre megnyerje. Ugyazon év június havában megkezdte egy óra terjedő vendégjátékait Verdi «Troubadour»-jának Leonora szerepében, s a ki ismeretlenül, kétéves jövő reményében jött, babérral elhalmozva távozott innen, hogy megalapított művészi hírnevét a világ legelső színpadain pecsételje meg.

Még azon év őszén azonban, ezuttal már szerződszerűleg új három havai ciklussal kínálta meg a nemzeti színház igazgatósága, melyet készséggel el is fogadott. Elenken emlékeztünk meg a hatására, melyet elért, s hogy mily rohamosan hódította meg közönségünk kegyét, melyre nézve minden egyes föllépte

Turollát a jövő idényre szerződésel kötötte a magyar dalművészínhához. E szerződés az éven át kilencz hónapi vendégjátékra szól, estenként 500 frt díj mellett. Első föllépése jövő szombatra van ígérve, legbevezettebb szerepében, Margaretában.

Coppini Zsófia, balletünknek első magántáncosnője, Forliban született 1861-ben szintén táncművész-születőül. Mi sem természetesebb, mint hogy a gyermekkori első benyomások az ő fogékonyágát is folyton ebrén tartották a hagyományos, családi művészet iránt s már igen korán, Reggioiban kezdte szárnyait próbálgatni, melyek nemcsak a bevégzett hírnév felé voltak röpitendők őt. Egész véletlen-ségből történt, hogy a nemzeti színház egy gyakori látogatója, ismert műbarát, Olaszországban tett utazása alatti figyelmessé lett rá, s a már hazája színpadain koszorúkkal, versekkel, magasztaló kritikákkal ünneplélfu művésznőt Podmaniczky Frigyes báró figyelmébe ajánlotta. Ez időre esett a nemzeti színháznál, hogy az eddigimagtántáncosnő Rot-

ter Irma, látva, hogy a nép szeretésében kisse mecsappant ballet színházunknál már nem nyujt többé oly tért tehetségeinek, mint az ötvenes évek fénykorában, lemondott s nyugdíjaztatta magát. Az új táncosnőkkel tett kísérletek nem igen mutatnak fel többet felsikernél egy oly közönség előtt, melynek Taglionitól, Elssler Fannytól, Pepitán, Couqui-n és Bogdanoffon végig egész Aranyvály Emíliaig majd minden elsőrendű ballet-táncosnót volt alkalmá élvezni. Coppini elfogadta a fővárosunkba való meghívást s nem is volt oka megbánni e lépését; hálás és méltányos közönségre talált, mely a leggyöngédebb elismerés jeleiben sohasem fukarkodott s bőven elmarasztalta tetszésével minden megjelenésénél.

Első föllépése eldöntötte állandó megmaradását is a színház kötelékei közt. Operánknak jelentékeny előnye ma, hogy Linda Berta visszavonulása után az Európa-szerte tényleg működő négy egyenrangú versenytársa Cerialle, Mauri, Sangalli és Zucchi közt őt magának mondhatja. — Egyenrangú versenytársuknak neveztük sőt tán biztosság, szabotosság és könnyűség tekintetében Coppini meg felettök is áll. Az eszményi táncmű-

vész tisztább hagyományai vannak kifejezve az ő előadásában. Mint Taglioninak, neki is szüksége van a lámpák bővös színezésére, hogy hatása tökéletes legyen, senki sem eszjen benne az ünneplélfu művésznőt; de ha egyenrangú színpadon áll, s látjuk, mint oldja meg legkevesebb megérőltetés nélkül a legnehezebb khoreografiai feladatokat, mint kísérő kifejező mimikával mozdulatait, mint emelkedik a levegőbe s alszáll olyan könnyű lebbenettel: akkor látjuk, hogy benső illet kölcsönöz művészetének varázst. Mosolyában, pose-ában van még valami inkább kihívó, mint kellemes, inkább reklámszerű, mint önkénytelen, de ezt mind inkább igyekezik leszköni, s a ki a «Gizella»-ballet első felvonásának kitörő örömet s haladóké jelenetét töle látta, be kell ismernie, hogy oly jelentékeny művészi erővel áll szemben, ki bárhol is számot tenne. Bravourjának igazi keretét és terét azonban még csak ezután, az opera színpadán fogja megtalálni és semmi kétség benne, hogy tehetségei ezután meg fokozottabb mértékben fognak ott érvényesülni.

TUROLLA EMMA.

valódi eseményt képezett. Főbb szerepei, az «Afrikai nő» Selikája, Margareta, Gounod «Faust»-jában s Margit és Helena kettős szerepe Boito «Meisztrofeles»-ében, a «Hugonoták» Valentine-je, «Aida»-ban a czimszerep, az «Álarozos bál»-ban Amalia drámai élettel lüktető énekrésze, «Borgia Lukréczia», a «Büvös Vadász» Agathája és «Sába királynője»-nek czimszerepe, egymástán igazolták a benne helyezett nagy várakozásokat, s emelték énekesnői nimbuszát. Csak hangjának erős mezosoprán jellege, mely egyfelől az altha is ácsap, másfelől pedig a magas «a»-t is érinti, képesítette ennyi különböző szerepre. Nálunk alkotta meg, kreálta, Ponchielli kedvelt dalművének, a «Gioconda»-nak főszerepét is, s ezt újra méltán sorozhatta jól kiérdemelt babárra köze.

Ha egyes szerepei közt összehasonlításokat köczkáztatnánk meg, tón sehol sem találók oly magasan, mint Gounod Margaretejában. Ő az obligat szentimentális színekkel megkrakt német leánykaba jó adag olaszos hevet s francia érzéki séget vegyít, s e tekintetben sokban eltér elődei hagyományos fölfogásától.

Csak a nagy közönség általános ohájának sietelt eleget tenni az opera igazgatósága, midőn

Coppini Zsófia,
az operaszínház első magán táncosnője.

AZ ÚJ OPERA LEENDŐ BALLERINÁI.

Négyezer forint trikóra! Ezt a megdöbbentő számot olvastuk a napokban az operaház felszerelésére előirányzatba vett kiadások közt. Ennek a trikónak érdemes lesz legalább a történetét közelebbről tudni, hogy ha már ilyen drágába kerül. A próbák, a rendező, diszkrét, olvasó-, emlék- és főpróbák kétes fényű világába alkalma van néha a laikusabbaknak is bepillantani; sokan látták a hőst már, esernyővel kezében, katarzetit szopogtatva darálni le félhangon szerepének végzavait, míg a szerelmes, otthon elhült levelesé gondolván, savanyu pófalvát ölelte át Juliáját, ki viszont könyökgig bujva muffjába türelmetlen toporzékolással melengette átazott lábait. Am a ballet szentek-szentjébe kevések sikerült behatolni; azt a processust, melyben a lábak kaucsukszerű idomulnak, s melyben néhány izom szabályozott működése egész külön világát teremti meg a poézisnek, mely ép úgy elragad, mint a szó, a hang, nem mindenki lesheti meg közelebbről.

A t. ez. közönség, mely páholyából szemléli a szilfidek pirotejait, a pástornők entrechat-jait, a tacneteket és variációkat, nem is sejti, minő fizikai szenvedések és torturák árán jut a táncosnő ily madárkönyviséghez s mily sokba kerül az, hogy valaki szárnyakkal bírjon.

Tíz-tizenkét év kell hozzá legkevesebb, hogy valaki türelemmel táncosnővé képezze ki magát. Azon napon, hogy az orvos a gyermeket alkalmasnak nyilvánította a táncművészetre, megkezdődik a nehéz és fáradságos munka. Oktatásról voltaképpen alig lehet szó. A táncosnő mindössze is tudja azt, hogy London, Bécs és Milano nagy városok, melyek szép és bíres ballettel rendelkeznek. Ez a geografia. Tudja, hogy Tell Vilmos valami svájci hős, ki előtt tyrolienneket szokás táncolni. Ennyi elég a historiából.

Ha pedig a mezőn sétál, vagy kirándulást tesz a vidékre, legelőbb is így kiált föl egy-egy csinosabb táj előtt:

— Nini, ez épen olyan, mint Sylviában!
Szóval táncosnő mindenben és mindenkéltől. Rá nézve az élet nem egyéb egy hosszú, hosszú pirotej-nél.

Anya még egész kicsiny korában odaadja a derek Filóné vezetésére alá, a kicsinyek osztályába, s ettől fogva egészen a színpadé, ötven krajczárt kap minden előadásért és ötvenet minden próbáért. Cipőkkel, melyeket lecczkéknél használ, ellátja a színház. Némelyek kitünő házmeester-családokból valók, ezek várhatnak, nem halnak éhen. Ámde vannak szegényebbek

is, és ezek bizony néha... No de hát élni végre is csak kell.

Lépjünk a terembe.

Nagy négyzetes szoba, felülről világítva. Egy része árnyékban van, a másik világos, s ez az ellentét groteszk látványra nyújt alkalmat, a mint a fülhomályból kiemelkedik néha egy-egy fehér alak s megcsillan a nap-sugarban.

Butorzat majd semmi. Egy nagy porcelán-kályha a szögletben; két szék, egyik a tanárnő, másik Rosenzweig ur, a főhegedűs számára, egy diván a mamáknak; ez minden.

Dél van. Az öltöző-szoba, hol a kicsinyek levetették magokról fölösleges öltözeteiket, zajjal nyilik meg s huszonöt-harmincz lányka fedetlen nyakkal és karral, felszános rövid szoknyában rohan be. Vannak köztük egész kicsinyek, alig hét, nyolcz évesek, középkorúak, a tizenkét év körül és egészen felnőttek, kiket már nemsokára a solo-táncosnők között fogunk látni.

Általában mind nagyon halványak és soványok, beteges kinézéssel, de nagy, élénk, ragyogó és bátor szemekkel. Mögöttük a mamák, a hagyományos kötéssel kezeikben, néha egy gyöngyöt tekintet is vetve magzataikra.

Ah ezek a színésznő mamák! Mintha valami egészen különös lények volnának, külön gyöngyökkel, külön erényekkel. A kik nélkülözéssel rakják félre megtakarított filléreiket, hogy aztán a «Csók», az «Ember tragédiája», és a «Faust» diszkiadásait vegyék meg rajtok 15 éves felnőtt leányai számára, kik Sarah Bernhardnak képzelik magokat, s kiket nem hagy aludni a nagy tragika dicsősége.

És a mig ott hánykolódnak szűk ágyacskáikon, ez az áldott, szegény, szeretettől, becsüdtől elfogult mama, tőltől ráncos ujjaival ócska túll-darabokat feldoz egybe, felcizomázva a 27-kros bazárokat minden olcsó encen-benceivel, csak hogy a kicsike jól nézzen ki a vizsgán vagy az előadáson s Szigeti bácsi, vagy Várady tanár ur ne tehessen kifogást öltözéke ellen. Aztán együtt tanulják be a szerepet; a mamáé a végzős, mire aztán olyan tragikus pathoszkal kezd rá a leendő Rachel, minden szót jól megtagotgatva:

«Minden bánatnak van oltogató könnyes stb.

Hanem mi ezuttal a balletról akarunk beszélni.

A leccze a korláton való gyakorlatokkal kezdődik. A terem négy falán két támasztó korlát vonul végig. Az alsó a karok, a felső a lábak támasztékaként szolgál. A lányok felállva, hátravetik fejüket, s meghajtott csipővel, szétbontott hajjal, ütemre emelgetik lábait; majd a jobb láb verődik a balhoz, majd meg a bal a jobbhoz. E közben egyre hangzik a vezényszó:

- Előbb a sarkokkal!
- Összebb a lábujjhegyeket!
- Váltak leeresztetni!
- Könyök szabadon

Egy adott jelre aztán minden tanítvány, jobbkézével az alsó korláthoz fogzkodva, bal lábát a felső korláthoz emeli föl.

A mutatvány nehéz és fáradságos, de csakhamar más váltja fel.

Uj pose. A balkéz könnyeden fölfogja a szoknyát, a jobbkezé a korláthoz fogózik, s a balláb előre nyulik.

Következnek a lábdobogások. A lányok jobb kezükkel felfogják kontéiseik szélét, balkezükkel a korláthoz támaszkodnak s jobb lábujjhegyeikkel szakadatlanul a földre toppantgatnak.

És mind e nehéz gimnasztikai mutatványokhoz folytonosan mosolyogniok kell. Ez hátrahozott oly, melyet nem követni ép oly hiba, mint nem szabatos mozdulatokat tenni. Mire is való volna egy oly táncosnő, a ki nem mosolyog?

A leccze első része be van fejezve, pihenés kezdődik, mely alatt a lányoknak csevegve oszlanak szét, karongva járnak fel s alá, toalettejeiket hozzák rendbe, vagy mamáik fél sietnek, kik biztató szavakat intéznek hozzájuk.

E szünetközökben teheti a figyelmes szemlélő a legérdekesebb észleleteket a kipirult arcu, kigyúlt szemű leendő prima ballerinák közt. Emeből több néz ki, ikrái gömbölydedebbek, taglejtései kecsesebbek, amög ügyetlenebb és hanyagabb. Az igaz, hogy e lányok már itt elkezdik nem tartani meg azt, a mit igrének. Lehet, hogy épen az, a kitől legtöbbet várnánk,

felseperedve az első bóróért vagy hercegért oda hagyja a színpad világát.

De nézzük tovább a lecczét; a padlót közben felöntötték, Rosenzweig hegedűjének hangja újra fölzeng s kezdődik a leccze második része, az *adagio*. A tanítványok ötenként három sorba állnak, a karok fölemelkednek, meghajolnak a fej fölött, keresztelkednek a mellen, s leereszkednek a könnyű mousseline-szoknyákra. Ez az együttes gyakorlat, az összettett lépésekkel.

Miután több-kevesebb sikerrel így forognak, pirotejtnek, fölemelkednek és visszanesnek lábujjaik hegyén, utójára kettős csoportokká alakulnak. A táncmesterné ujjával rajzolja le növendékei előtt a kívánt lépéseket, ezek figyelve lesik mozdulatát s midőn megértették, kiállanak a terem közepére és utána csinálják. Ez a legmulatságosabb része a lecczének, de csak azért, hogy utána újra megkezdődjék a korlát-gyakorlat, mely olyan, mint zongorajátékosnál a skála: kezdete és vége minden gyakorlatnak. Ez rekeszti be a tánclecczét is, utána még csak egy kezes meghajlás következik jobbra és balra s azzal mindenki eloszlik, a terem kiürül, a lányok nevetgélve térnek lakásaikra, mamáik garde-des dancsága mellett, ki, ki a Ferencz-, József- és Terézváros legtavolabbi részeibe. Ki tudja, hányan vannak köztük, kiket a sors fényes jövőre szemelt ki, kikből, mint Elsler Terézből, királyi hercegnő lehet még, de hány lesz olyan is, a ki a trón lépcsőiről álmódva, utójára is mint elhított jegyszédőné fejezi be ábrándjai szövedékét, pléh-cinkusokat zörögtetve és ködötől azott bundákat akasztgatva szekrénybe, fogasokra?

VÁRNAI B. SÁNDOR.

OPTIKA ÉS AKUSZTIKA, TEKINTETTEL AZ OPERAHÁZRA.

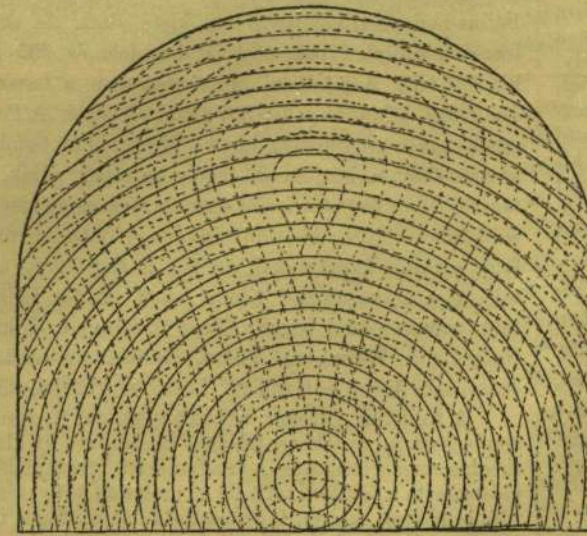
Nincs a modern építészetnek kényesebb és megoldatlanabb kérdése, mint a nyilvános helyiségek helyes akusztikája; az a sajátság, melynél fogva egy kibocsátott hang a terem bármely részében tisztán és tömören, szabatosan és érthetően kivehető legyen. A dolog bármilyen egyszerűnek látszik, tudományos tekintetben a legbonyolultabb egyike, s csak a hangterjedés fizikai törvényeinek ismerete mellett érthető meg teljesen.

Mindenki tapasztalhatta, hogy ha csöndes vízbe egy követ dob, egész sor körhullámot idéz fel, melyek egymással egyenközben bizonyos gyorsasággal terjednek tova a víz felületén, s melyeknek közös központjuk a dobással érintett pont. Ha ellenben a követ egy kutba dobjuk, mely elegendően meg van világítva, azt is tapasztalhatjuk, hogy e hullámok, mihelyt a kut falát érintették, mintegy önmagukba visszataranak.

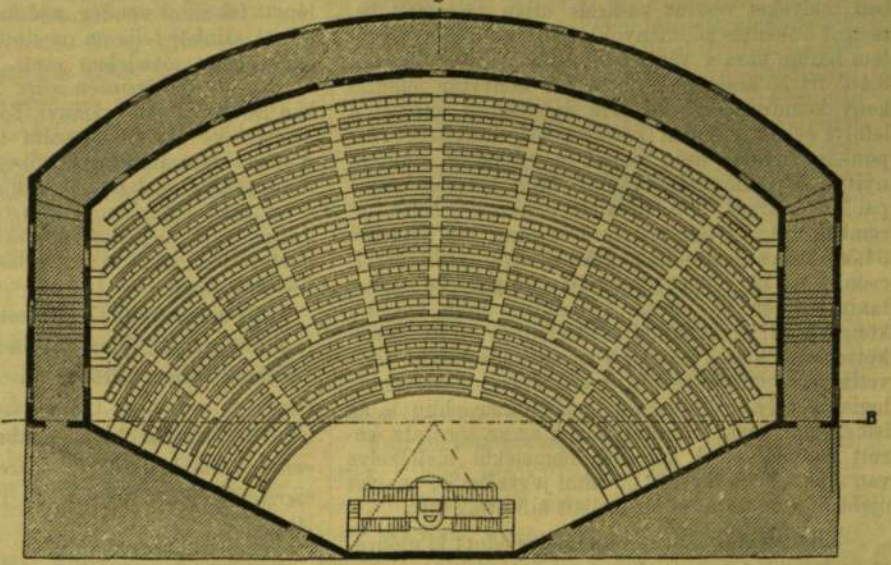
Ha a levegőt hang üti meg, benne ép oly hanghullámok képződnek, és ép oly módon terjednek tova, mint a víz felületén, s ha ellenálló közegre akadnak, ép úgy visszataranak önmagukba. A visszaverődési szög egyenlő a beesési szöggel s mindkettő ugyanazon, s a visszaható felületre függőleges síkba esik. Általános természettani elv ez, mely ép úgy törvénye a hő- és fényhullámoknak, mint a rugalmas testek mozgásának.

Első ábránk az egyenes és a megtört hanghullámok haladását mutatja egy zárt helyen. A teljes vonalak az egyenes hanghullámok mozgását jelzik azon pont körül, honnan a hang kiindult, legyen az színpad vagy szószék. A megtört vonalak a visszaverődő hanghullámok irányát mutatják, természetesen csak a mozgás kezdeténél, mert ha tovább akartuk volna követni a visszaverődő hanghullámok fejlődését, ez a rajzot felette bonyolulttá tette volna.

Ezeket megértve, nem nehéz tisztába jönni a hanghullámok zárt helyen való terjedésének feltételeivel, és méltán csodálhatunk azon, hogy így egyszerű és világos törvények ismerete dacára, hogyan építhetnek és építenek oly termeteket és színházakat, melyekben rosszul lehet látni vagy hallani. Mert valóban nem túlzás az, ha azt állítjuk, hogy nemcsak fővárosunkban, de a legelső világvárosokban is színházak, gyülestermek, felolvasó- és hangverseny-helyiségek, sőt parlamentek is túlnyomólag hibás optikával és akusztikával építve.

1. A hanghullámok terjedése zárt helyen.

4. Egy kilencszáz személyre berendezett, jó akusztikájú ülésterem alaprajza.

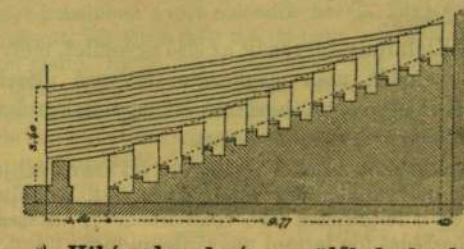
De a problema nehezebbé válik, ha elgondoljuk, hogy e nyilvános középületek egyik főfeladata az is, hogy szépséggel és pompájukkal feltűnést keltsenek és dekoráljanak. Nagyon érthető tehát, ha némely építész a szép és megkapó hatás utáni hajhászatában feledni hajlandó a józannebb gyakorlatiasság igényeit. Mert bizonyos az, hogy minden fölösleges, melylyel az építész megakrálja építményeik belsejét, minden díszítés, ornamentika és túlterhelése a falaknak, csak arra szolgál, hogy fennakassza, hatálytalanná tegye és gyöngítse a fényt és a hangot.

Erre szolgál színházakban végre az ülőhelyek hibás berendezése is, melynek következtében a közönségnek lehetetlenné van téve a jól látás. A helyett, hogy a székeket homorúan görbülő síkon helyeznék el, mint második ábránkon látható, melynek hosszmetrete egy nevezett logaritmicus, a helyett vízszintes vagy ferde síkra emelik, minden szabály és rendszer nélkül. Nem kerülte ki e hibát, mint már eddig elgél is konstataálni lehet, az ujon épült operaház sem. A jól látásnak egy lényeges segédessz-közét, az olasz színházaknál szokásos középső-járattal talán pénzügyi szempontból mellőzték, a mit azonban csak akkor lehetne menteni, ha a bizonyos párisi színházakban alkalmazott mozgatható vagy görbülő székek helyettesítenék.

Fennebb említettük, hogy egy terem jó akusztikájának legnagyobb ellenségei a túlságos díszítmények. Nem következik ebből az, hogy merőben sima és csupasz falak emelnék az akusztikai hatást. Ezeknek hátránya viszont az, hogy a hanghullámokat mindig csak bizonyos irányban verik vissza, és nem szórják szét kellőleg. Ez a tudat alapja az egyenetlen falaknak, oszlopzatoknak, melyedéseknak, szobroknak, domborműveknek és draperiáknak. Az operaházban folyt próbák egy ideig sok akusztikai bírányt mutattak s csak a draperiák teljes felügysztesse segíthet a hiányon. Jó akusztikának általában, szóló- vagy zeneművészeti czélokra használt termekre vonatkozóan az az értelme van tehát, hogy bennök a bizonyos pontról eredő hangot mindenfelől tisztán és érthetően felfogni lehessen. Nem tévesztendő azonban össze az ily jó akusztika bizonyos különös értelemben akusztikusoknak nevezett helyiségekkel, melyeknek ellenkezőben az a czéljuk és sajátságuk, hogy egy meghatározott helyen halkan kimondott szót csak egy más, meghatározott helyről lehet tisztán kienni, a terem más pontjairól azonban nem. Ez az ellipszoid-alakban szerkesztett épületek sajátsága, melyekben az ellipszoid két gyüponája, az iv legnagyobb két görbületé táján, két ily meg felelő akusztikai pont. Az ó-korban Dionysius füle nevezett slati ősmert terem is ilyen építmény volt, s ilyen ma is még a londoni Szent Pál-templomban található suttogó-csarnok.

Kétséget nem szenved, hogy már a régiek meglehetősen tisztult fogalmakkal bírtak az akusztikai elmélettről, s így Pythagoras és Aristoteles is. De matematikailag biztos eredmények e téren csak az újabb időben lettek elérve, midőn Bacon és Galilei utóórese segítségével Newtonnak sikerült kimutatni, minő módon függ a hang tovatérjedése a levegő és más vezető testek ruganyosságától. A hang gyorsaságáról később

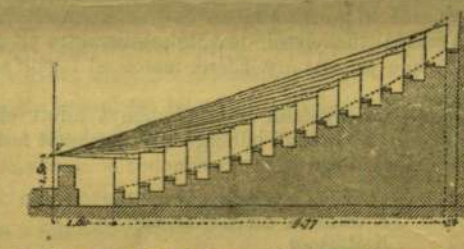
Laplace adott pontos fölfedezéseket, majd Savart határozta meg a rezgések száma alapján a hangok különböző magasságait. Cagniard de Latour azokat a feltételeket nyomozta, melyek alatt a folyó és szilárd testek hangzanak, Trevelyan, Leslie és Faraday pedig a hideg érczerekre helyezett izzó érczék hangzása tekintetében nyújtottak becses adatokat. Részint a testek együttühangzásáról, részint az emberi hang magánhangzóinak képződéséről írtak még Wheatstone és Willis angol tudósok, s mint akusztikai kérdések legnépszerűbb tárgyalója, Helmholtz. Egy jeles francia akusztikusnak, Lachez-nak egészen új elvek szerint szerkesztett ország-házi tervét igtatjuk ide még, tekintettel az új

2. Hibás elrendezése az ülőhelyeknek.

országához építésére. Bár e terv megvalósítva még mindez ideig nincs, a gond, melylyel épen akusztikai szempontból kidolgozva van, érdemessé teszi a fölvetést egy a nagy közönség, mint a szakértők szűkebb köre előtt.

Ismételjük azonban, az akusztika nagy részben mindig a véletlenségek és meglepetések tudománya marad. Semmivel sem foglalkoztak már hetek óta, még az operaház megnyitása előtt oly behatóan, mint az akusztika kérdésével. És azért a kérdés egész a megnyitott napjáig eldöntetlen maradt. A megelőzőleg tett próbák rámutattak egynehány jelentékenyebb hiányra, minek következtében utolsó perczben

3. Csölszerű ülőhelyberendezés a logaritmicus hosszmetzet elve szerint.

még a zenekar vonós játékosainak ülőhelyét mintegy féllábnival magasabba emelték. Hogy azonban az akusztika előnyei és fogyatkozásai végleges elbírálás tárgyát képezhessék, arra nézve nemcsak a terem teljes díszítése szükséges, de szükséges az is, hogy teljes közönség jelenlétében történjen a próba. Nincs mit csodálkoznunk tehát azon sem, hogy a párisi közönség a maga Opera Comique-jében, annyit gond és tudomány utánjárása, s annyi millió elköltése után is teljesen sikert termet kapott.

Különböző az akusztika természete az emberi hang és az instrumentális zenéhez való viszonyában is. Lehet egy teremnek jó akusztikája a zenekar szempontjából, és nagyon rossz az énekes szempontjából. Egyáltalában minden nagyobb mérvű építkezés mellett elkerülhetlen,

hogy az emberl hang bizonyos mértékig veszítsen egyéni jellegéből. Azok a merőben individuális árnyalatok a hangnál, melyek a hangképzés és a hangszervek módosulásából, a hangvétel és a lélegzetvétel különböző rendszereiből és szokásaiból, szóval az egyéni hangtermészeti sajátágaiból erednek, nagyobb tér mellett, s erősebb rezonancia következtében elvesznek s ha szabad egy mondanunk, egészen gépies anyaggá destillálódnak.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Általános és hazai művelődéstörténet, írta Bihar Páter, a pesti ref. főiskola tanára és egyetemi magántanár. Két nagy kötetből álló mű ez, érdekes munka az ismeretterjesztésre. Az egyik kötet (606 oldal) a történelem előtti kor, ó-kor és középkor művelődéstörténetét állítja elő, a második kötet pedig (679 oldal) az új korával foglalkozik. A szerző, kinek a tudományos irodalomban és az oktatásban jó neve van, részben a középiskolai oktatás kiegészítő könyvéül szánta művét, részben a nagyközönségnek. Feltalálhatni benne, a mit neki nem szorosan hivatás-körébe tartozókról akar tudni, s a felső tanfolyamra lépők kiegészíthetik a középiskolában nyert ismeret-kegét. Feltalálhatni benne, a mit neki nem szorosan hivatás-körébe tartozókról akar tudni, s a felső tanfolyamra lépők kiegészíthetik a középiskolában nyert ismeret-kegét. Feltalálhatni benne, a mit neki nem szorosan hivatás-körébe tartozókról akar tudni, s a felső tanfolyamra lépők kiegészíthetik a középiskolában nyert ismeret-kegét.

A munka a történelem előtti korról kezdődik s itt tárgyalja a nyelv és írás eredetét, a vallások és erkölcsök kezdetét, az utóbbinál lélektani magyarázatokat adva a kultuszokról, rítuszokról és babonás szokásokról. Majd a történelmi népekkel és az ókorral foglalkozik, először azokkal az ókori népekkel, melyek még ma is élnek (khinai, japán, indus, persa). Adja az illető nép családi, társas és politikai életét, a nevelést, szokásokat, stb. Az ókor kulturális népeinek tárgyalásában természetesen leghebbebb rész jut a görög és római műveltségnek. Külön tárgyalja mindent az szellemi és anyagi műveltséget. Részletesen ismerteti az újkor anyagi műveltségét, szől mindent az azt megteremtett tényezőkről, az anyagi és erkölcsi eredményekről. A gazdaság körében előadja a föld és az eszközök javításának, az állatok nemesítésének történetét: az ipar czim alatt az ipari találmányokat, a kereskedés czim alatt a forgalmi eszközök tökéletesítését, a világkereskedelem előállítását. A hadviselés és hadtudomány történetét, mely az ókori népekkel általában művelődésük keretében van befoglalva, az újkorban külön czikk foglalkozik. Az szellemi műveltséget mindenik korban külön szakaszokban találjuk s külön fejezetekbe foglaltatunk a vallás, tudományok, művészetek. Az építészeti stílusok, szobrászat, zenészet, festészet, tudományos műszakok mind beható ismertetés tárgyai. Aránylag legkevesebb tér jutott a költészetnek, de azért ebben is teljesen áttekinthető igényeket nyújtani a szerző. Magyarország műveltségének külön szakaszt szentel egy a középkorban, mint az újkorban. Nagy gondal készült munka, mely a legjobb forrásokat használja, s ekkép a közönség tartós érdeklődésére számíthat. A szerző maga adta ki, s a két kötet ára 4 frt.

Az egyetemi könyvtár czimjegyzékéből a nyolczadik kötet jelent meg, mely a könyvtár 1883-ik évi gyarapodását sorolja elő, s 257 oldalra menő nagy könyvet képez. Szilágyi Sándor, a könyvtár jeles igazgatója, egyszersmind bevezetőleg közli a közoktatásügyi miniszterhez tett jelentését a könyvtár 1883-iki forgalmáról.

A "FRANKLIN-TÁRSULAT" kiadása...

TEREZ

KISEBB KÖLTEMÉNYEK

ÁBRÁNYI EMIL

Ara füzve 80 kr.

Lalla Roukh

KELETI REGE.

MOORE TAMÁS

Angolból fordította

LÖRINCZI LEHR ZSIGMOND.

Ara füzve 1 ft 60 kr.

Vászonra kötve 2 ft.

A Franklin-Társulat hírlap-kiadóhivatalában

Budapest, egyetem-utca 4. sz. alatt a

következő hetilapokat lehet megrendelni:

XXXI. évfolyam. VASÁRNAPI UJSÁG XXXI. évfolyam

szépirodalmi és ismeretterjesztő hetilap; hasábjain a legjelesebb írók működnek közre...

A Vasárnapi Ujság előfizetési ára évnegyedre 2 ft, a "Világkrónikával" együtt 2 ft 50 kr.

POLITIKAI UJDONSÁGOK

(XXX. évfolyam.)

sem pártoktól, sem kormányhatalomtól nem befolyásolt, teljesen független politikai lap, mely a hely eseményei fontosságukhoz képest röviden vagy hosszabban, de semmiképpen nem feledve...

A Politikai Ujdonságok előfizetési ára évnegyedre 1 ft 50 kr., a "Világkrónikával" együtt 2 ft.

A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt évnegyedre 3 ft., a "Világkrónikával" együtt 3 ft 50 kr.

Az előfizetése a Franklin-Társulat hírlap-kiadóhivatalához, Budapest, egyetem-utca 4. szám címzetté. A t. cz. gyűjtőknek egyszerre beküldött tíz előfizető után az illető lapokból egy ingyenpéldánnyal szolgálunk.

Legolcsóbb hetilap a magyar nép számára

egész évre csak 2 forint.

XII. évfolyam. A KÉPES NÉPLAP XII. évfolyam

a kevésbé tehetősebb osztály vasárnapi újsága és politikai hírlapja, a legolcsóbb és legelterjedtebb néplap hazánkban; közlő közhasznú elmélkedéseket, elbeszéléseket, mulatságos és tanulságos történeteket, érdekes leírásokat képekkel, s mellett hírlap-híreire figyelemmel kíséri az előforduló nevezetesebb eseményeket.

A Képes Néplap előfizetési ára félre csak 1 ft., a "Világkrónikával" együtt félre 2 ft, évnegyedre 3 ft. (Csupán a "Képes Néplap"-ra évnegyedre előfizetést nem fogadtunk el.)

A "Képes Néplap" melléklapja: a

VIII. évfolyam. VILÁGKRÓNIKA VIII. évfolyam

képes heti közlöny, mióta bővített terjedelemben jelen meg, eddigi közleményei mellett állandóan nagyobb elbeszéléseket és regényeket is nyújt olvasóinak. Így Verne Gyula kitalált francia írónak már három érdekfeszítő regényét közölte, minden számban egy-egy képpel. (Egy-egy ily illusztrált regény külön kötetben állítható meg annyira, a mennyi a képes heti közlöny egész évi előfizetési ára: 2 ft.)

Az előfizetése a Franklin-Társulat hírlap-kiadóhivatalához, Budapest, egyetem-utca 4. szám címzetté. A t. cz. gyűjtőknek egyszerre beküldött tíz előfizető után az illető lapokból egy ingyenpéldánnyal szolgálunk.

Franklin-Társulat nyomdája. (Budapest, egyetem-utca 4. szám.)

Kávé

Cuba, Non plus ultra ft 1.80
Java, legfinomabb " 1.52
Mandag, nagyszemű " 1.60
Santos, finom ízt " 1.38
Rio, igen erős, fin. " 1.32
Jamaika, kiváló " 1.28

MAITI R.

triesti nagykereskedő-ház által legfinomabb, zamatos, erőteljes, tiszta árú, 5 kilós bálókban, postán után, 5 forint mellet Magyarországra minden helységre küldték.

Tóth Lajos.

Az előbbi kávé-küldeményeknél nagyon megelégedve, kérem, küldjön ismét 1 bál Cuhát és 1 bál Menadot.

Herkály Uj-Szöny mellett, 1884 március 8-án.

Dr. Kock János, tanár.

A kapott kávé-jóságok kávémentes, mert legelőző közzététel mellett, kérem, küldjön ismét, 1 bál Cuhát és 1 bál Menadot.

Krems, 1883 augusztus 16.

Wellenheim Cajus

ca. sz. tanácsos és pénzügyi felügyelő.

11023

Szám

Table with 2 columns: Szám, Name. Lists names like Kocskegy-árns, Lazzaroni család, etc.

Szám

Table with 2 columns: Szám, Name. Lists names like Erzsébet királyné, Vilmos nádor, etc.

Szám

Table with 2 columns: Szám, Name. Lists names like pediczió megérkezése, Kholera-vesztégar, etc.

V. Népviselő, genreképek.

Table with 2 columns: Szám, Name. Lists names like Béved esteje, Jég-törés, Török koldus, etc.

VI. Időszzerű illusztrációk.

Table with 2 columns: Szám, Name. Lists names like A szudáni lízadók táborából, A szudáni bázterrel, etc.

VII. Vegyes tárgyak, illusztrációk elbeszélésekhez.

Table with 2 columns: Szám, Name. Lists names like V. Ferdinánd és Mária Anna menyegzője, Forster Dóra, etc.

VIII. Térképek.

Table with 2 columns: Szám, Name. Lists names like A szudáni háború térképe, A tó-terület felől, etc.

b) Szöveg.

1. Elmélkedések, értekezések, fejtegetések.

Table with 2 columns: Szám, Name. Lists names like A magyar színészet története, A szabadban, etc.

2. Elbeszélések, genreképek.

Table with 2 columns: Szám, Name. Lists names like Ábrányi Emil, Hajótörés, etc.

3. Költemények.

Table with 2 columns: Szám, Name. Lists names like Ábrányi Emil, Hajótörés, etc.

A FRANKLIN-TÁRSULAT kiadásában Budapestben megjelent s minden könyvársnál kapható

PULSZKY FERENCZ ÉLETEM ÉS KOROM.

SZERZŐ FÉNYNYOMATU ARCZKÉPEVEL. KÉT KÖTET. MÁSODIK KIADÁS. Ára füzve 5 ft.

ELSŐ KÖTET TARTALMA: A forradalom előtt: Bevezetés. - Gyermekkor, iskolai évek (1814-1832).

MÁSODIK KÖTET TARTALMA: Számkivetés alatt Amerikában és Angolországban: Előszó. - Bevezetés. - Az emigráció.

Számkivetés alatt Olaszországban: Bevezetés. - Olaszország állapota 1860-ban. - Meghasonlítás köztém s Kossuth közt.

Az olasz és magyar viszonyok. - Levelek a számkivetésből báró Kemény Zsigmondhoz. - Aspron onte. - Mazzini. - Az olasz egység alkotói.

Turin és Florenca. - Az idegenek Florencaiban. - Műgyűjtemények, múzeumok, művészek. - A porosz háború. - Haza-jötem. - Függetlek: Levelek a "Daily News"-hoz.

1862. augusztusban szeptemberben.

Franklin-Társulat nyomdája. (Budapest, egyetem-utca 4. szám.)

családokkal. Megjegyzendő, hogy a milánói uri házakból az osztrák tiszték ki voltak zárva, kivételt csak három magyar tiszt, Schulez, Kvassay és Jeszenszky képeztek, kikkel az olasz főurak különösen rokonszenveztek, és Schulezot rendszeren e szavakkal fogadták: «nostro nobilissimo ungharese, Don Felice, amico un nobilissimo cavaliere ungharese».

1831-ben Hesz ezredes oldala mellett, Körber hadnaggyal (a későbbi tábornokkal) együtt hadi utasítások kijavításán működött.

1836-ban dandárnoki hadsegédé lön, báró de Flette tábornok oldala mellett. 1839-ben a granátos zászlóaljhoz tétett át, a hol akkor szabadságharcunknak később egyik legnagyobb hőse és vértanuja, Damjanics János főhadnagy volt. A két kitűnő férfiú, Damjanics és Schulez közötti baráti viszony ez időtől veszi kezdetét. Századosa, később szintén egyik vitéz honvédtábornokunk, Lahner volt.

Az 1841. évi újonczozáskor Magyarországra küldték, a hol Budán mint raktárparancsnok maradt, mely alkalommal b. Hammerstein és b. Lederer altábornagok kegyét megnyerve, a bécsi udvari haditanácstól dicsérő oklevéllel tiszteltetett meg. Ez volt a legmagasb jutalom béke idején. Igen gyakran volt b. Lederer asztalvendége, a hol egyszer Schwarzburg-Rudolfstadti uralkodó herceggel s akkori osztrák ezredessel találkozáján, ez őt, mint régi milánói ismerősét, megszólította, hogy emlékszik-e még rá? «Hogyne, — válaszolt Schulez — fenséged oly gyakran kölcsönzé ide nekem frakját a tánczvizigalomra.» A herceg kedélyesen mosolygott s kezét megszorította. E herceget 1848-ban, Drezdában, a Róma városához címzett szállodában inasával együtt agyonlőtték.

1844-ben az ezred Milanóból Zára és Ragusa dalmát városokba tétetett át. Schulez mint önálló parancsnok 160 emberrel Pago szigetére vezényeltetett, az ottani sóaknak őrzésére, a hol b. Turszky altábornagy-kormányzótól s herceg Thurn-Taxis ezredesétől dicséretet nyert s századparancsnokká neveztetett ki. Ekkor kezdődött fülbaja.

1845-ben Lévára tették át hadfogadó parancsnokul, a honnan 16 hónapi működése után visszautazott Zára városába, az új ezredtulajdonos, Gyulay Ferencz rendelete folytán.

1847-ben Gyulay ezredét Dalmáciából olasz földre, Udine, Brescia és Pávia városokba rendelték. Udineben Benedek ezredes magához hívattván Schulezot, mondá: «Habár ön volna az első az előléptetésben, mindamellett gróf Gyulay kijelenté, hogy míg fülbaja sikeresen meg nem gyógyul, mindaddig hadképtelen marad.» Hasztalan ajánlta ő fel további szolgálatait, s daczára annak, hogy tisztársai kérni mentek érte az ezredtulajdonoshoz: Schulez szolgálatra képtelenné nyilvánított.

A magyar nemzet nagy köszönettel tartozik e pedans, czopfos katonai eljárásnak, mely szabadságharcunk egyik legjobb hőstét visszaadta a hazának. Schulez fényesen bizonyítja be, hogy nehéz hallása daczára is babérokat tud aratni a harcztéren; míg ellenben Gyulay és Benedek oly borzasztó vereséget szenvedtek, hogy nevüket bizony nem fogja dicsőítve említeni az utókor.

1848 márczius 18-án kiűtött a forradalom Milanóban. Az egész osztrák hadsereg a Mincio-vonal felé húzódott vissza. Páviából oly hirtelen történt a kivonulás, hogy minden tiszt podgyászta odavesztett. Midőn a sereg Mantuába érkezett, a piemontiak előcsapata már akkor Marcariában, két mérföldre volt tőlük. Mantuából az olaszok ellen kitörés határozatott el.

Habár Schulez, mint szolgálatra képtelenné nyilvánított egyn, haza bocsátattott, s az

elutazási engedély zsebében volt, mindamellett mint önkéntes ismét századába lépett, tisztársainak bebizonyítandó, hogy fülbaja daczára is képes hivatásának megfelelni.

E támadó csapat parancsnoka, Benedek ezredes, Schulezot az előcsapat vezényletével bizta meg, a ki csakhamar a csata sorsát eldönté: az osztrák gyalogság csatárláncza mindössze néhány perczig tüzelhetett, mert Schulez a vezénylete alatt álló katonákat, minden habozás nélkül, szuronyt szegezve rohamra vezette, s példáját a többi csapatok követvén: az ellenséget állásából kiveték s futásra kényszerítették.

Ezután egy tiroli vadász jelenté Schuleznek, hogy a Marcariához közel levő mezei lakban lönyerítés hallatszik: mire Schulez ácsokot vevén maga mellé, a lak kapuját bezaratta és szakaszával az udvarba rohant, s ott 11 dragonyost és 13 lovat fogott el.

E kettős bravurertt után, melylyel csak hasznavehetőségét kívánta bebizonyítani, bücsüt vett az ezredtől, a tábornokok, törzs- és főtisztek nem kis sajnálatára. Veronát utjába ejté, ott báró Alborghettit, a katonai felelőbbségi törvényszék elnökét, meglátogató, a ki, midőn Schulez hazabocsátatását megtudá, e szavakra fakadt: «Gyulaynak bizonyosan elment az esze, hogy ily kiképzett, jeles és művelt tisztet elbocsát, kivált háboru idején.»

Drezdában a nagyhirű Schmaltz orvostudor gyógykezelésére bizta magát; a gyógyítás sikeresen haladt, hallása nagyban javult, s talán teljesen ki is gyógyul, ha honfui érzete, a hazai iránti kötelessége el nem szólítja. De a külföldön hozzá is elszállingózott hírek hazatérésre határozták.

Ezutáni pályája jelentékeny tényezővé lett 1848/9-ik évi szabadságharcunk nem egy diadalának kivívásában és sokkal eseménydúsabb, hogysem azt egy rövid éleleírásban körülményesen előadhatnók. Több csatát vívott mint zászlóalj-, mint dandárparancsnok és önálló vezér. Így 1848. decz. 20-án Szikszónál, 1849. jan. 4-én Kassánál, a hol leghátul maradván, egy szakasz osztrák chevaux-legérs üldözőbe vette, de nemes vitéri lova megmenté életét; egy széles árkon átvagratván, hirtelen visszafordult, megállott, a példáját követni képtelen elleneit pisztolyát elsűtve megfenyegeti: «Várjatok csak, majd megtanítlak én még benneteket», s a már jó előrehaladt zászlóalj után vágatott.

Schulez be is váltotta szavát; reá néhány napra, jan. 22-ik és 23-án, Bodrog-Keresztúrnál mint dandárparancsnok fényes győzelmet vívott ki a Pergen vezénylete alatt álló osztrák dandár fölött, a mely a magyarok erejét sokkal felülmulta.

Február 8-án Kápolnánál, márczius 1-én Mezö-Kövesdnél, 6-án Szolnoknál, ápril 4-én Tápió-Bieskénél, 6-án Isaszegnél, 11-én Vácznál, 19-én Nagy-Sarlónál harcolt, hol a 17. számú, bari fiukból álló zászlóaljra rohamra vezetvén, a falu északi részét elfoglalta, az ellenséget kiverte, s a fényes győzelem kivívásának egyik főtenyezője lett. Résztvett a Komáromnál vívott csatákban, Budavár ostrománál, a vágmelleki hadműveletekben, június 11-én a komáromi véres harcban, s végre Klapka György alatt a szabadságharcunk egyik fénypontját képező kirohanásban Komárom várából, július végén és augusztus elején, s az azt követő nagy győzelemben, hol a herkályi megerőditett ellenséges táboron határozott diadalt vívott ki, mint önálló hadtest-parancsnok. A kormány egy csatát nyert hadvezéri, s egy harmadosztályú érdemjellel diszitette föl.

E csaták mindegyikében nemcsak személyes bátorságával, vakme:ő elszántságával s buzditó

szavaival tudott hatni az őt rajongásig szerető honvédekre, hanem egyszersmind kitűnő vezérelhetőséget is tanúsított, miként azt kivívott győzelmei bizonyítják.

A szabadságharc leveretése s a komáromi vár kapitulációja után, a minden vagyon nélküli Schulez ép oly szegényül tért vissza, mint a hogy odament, mert hiszen ő fizetését is rendszeren a magát kitüntetett honvédek közt osztotta ki s maga mindig pénz nélkül maradt. A sok csatából mindössze is néhány sebhelyet vitt magával emlékül testvéröcses, Schulez János garam-kövesdi (Hontmege) plébánoshoz, a ki vele szívélyesen megosztá kenyérét.

Azokban itt sem volt nyugta a rémuralom alatt. A minden esőndes, békés lakot fölkitató sisakos zsandárok az ő életét is megkeseríték s annak daczára, hogy Bátor személyének a komáromi kapituláció portjai szerint sértetlennek kellett volna maradni: három izben fogták el őt, vizsgálat alá helyezték s hónapokon át sa nyargatták, kintozták, míg végre mégis szabadon bocsátották.

A hős hazafi érdemeit méltánylandó, a hontmegei honvédegylet 1869. január 6-án egyezer huszonnégy forint jutalmat szavazott meg neki, gr. Andrassy Gyula pedig, miniszterelnöksége idején, hatszáz forint évi nyugdíjt rendelt számára a rendelkezési alaplóból; de Andrassy távozása után elvonták e csekélyke segélyt is az elaggott hőstől, úgy hogy most szabadságharcunknak egyik legmagasabb rangú katonája, — szinte resteljük leírni — 300 forintból álló eszáz. kir. főhadnagyi nyugdíjából kénytelen megélni.

Bátori Schulez Bódog vezgett jogász, több tudományszakban, különösen a hadtanban jártas, a mellett szép nyelvmiszerettel bir, beszél magyarul, németül, latinul, valamint olaszul és francziául folyékonyan; társalgási modora igen megnyerő s szerencsére jó kedélyvel levén megáldva, oly köztisztelet- és szeretetben részesül, a kire hátrán el lehet mondani, hogy egyetlen egy ellensége sincs. A mellett romlatlan egészsége, s erős hite van a jövő iránt s folyvást azzal biztatja magát s mindazokat, a kikkel érintkezik, hogy Magyarországnak szép és nagy jövője van, s fényes korszaka nem sokára bekövetkezik.

Vagyona nincs, de ő azért e remény birtokában nem érzi magát szegénynek. Kevéssel beéri. A kormány megfedkezett róla, a nemzet, habár szereti s tiszteli, nem nyújtott neki anyagi segélyt, nem jutalmat; csak egykori ifju hős honvédei, a kiket ő győzelemről győzelemre vezérelt, ajándékozták meg a Bátor névvel, a melyre ő méltán lehet büszke, jól tudván, hogy családi neve mellett ott fog állani a történelem lapjain az a név is, melyet ő a harcok viharában hőstetteivel érdemelt ki magának.

Gr. Gyulay Ferencz altábornagy, Bátori egykori ezredtulajdonosa, valamint ezredese, Benedek, a kik hadiszolgálatra képtelenné nyilvánították s hazaküldötték, amaz 1859-ben Magentánál, ez pedig 1866-ban Königrátnél hadjáratdöntő csatát vesztettek. Gyulay 83, Benedek 82 éves korában halt el, mindkettő a legmagasb kegyvesztés maró tudatával.

Míg ellenben az általuk hadképtelenné itélt Schulez, ki csaknem minden csatában győzött, szegényül, bár a nemzet szeretetében és tisztelésében gazdagon, a szabadsághős, a legvittebb katona hírében él s engedje is a gondviselés, hogy a születése 80-dik napját most ünneplő hadastyán még sok éveken át ép erőben megülhesse e napot s teljesülni lássa azt az erős hitét, mely őt agg napjaiban is fentartotta.

EGERVÁRI P. ÖBÖN.

40-IK SZÁM. 1884.

BUDAPEST, OKTÓBER 5.

XXXI. ÉVFOLYAM.

Külföldi előfizetőknek a postai megfizetésről tájékoztatás a csatlakozó lapban. A Vasárnapi Ujság és az egész évről 12 forint. A politikai újdonságok együtt: félévre 6. Csupán a Vasárnapi Ujság: egész évről 2 forint. Csupán a politikai újdonságok: egész évről 3. Kétföldi előfizetőknek a postai megfizetésről tájékoztatás a csatlakozó lapban.

POMPÉRY JÁNOS.

1819—1884.

IRODALMUNK egy érdemes veterán bajnokát kísértük közelebb örök nyugvóhelyére, kinek működése, ha kevesebb volt is gazdag zajos sikereken sok másokénál, de kinek abban, hogy a magyar irodalom, még pedig az e tekintetben kevésbé kényes hírlapirodalom is, finomult izlésre és nemes hangra törekedjék, nem csekély érdeme van. Mint szépirodalmi író s mint publicista egyaránt ezen igyekezett s vele született gunyoros vénája daczára sem vesztette el nyugalmát, higgadságát a leghevesebb viták közepette sem, a mi mindig megóvta őt az összeütközések azon nemétől, mely kicsinyes és gyakran bótánykozható személyeskedésre vezet.

Több mint negyven éve, hogy Pompéry János a magyar irodalom munkásai sorába lépett. 1819-ben június 21-én Miskolcra ama görög családok egyikéből származott, melyek délről bevándorolva, egykor élénk kereskedést folytattak Lengyelországgal, de ennek fölöttsége s ennek elszegényedése után ők is megfogytakoztak jóllétükben. E családoknak sokat köszönhettek ama városok, melyekben meglepedtek, ezek építék a legszebb házaikat, ezek tették virágzóvá kereskedésüket s mellett nem csak művelt, de új hazájuk közügyeire is buzgó s legnagyobb részt szívben-lélekben megmagyarosodott családok lettek.

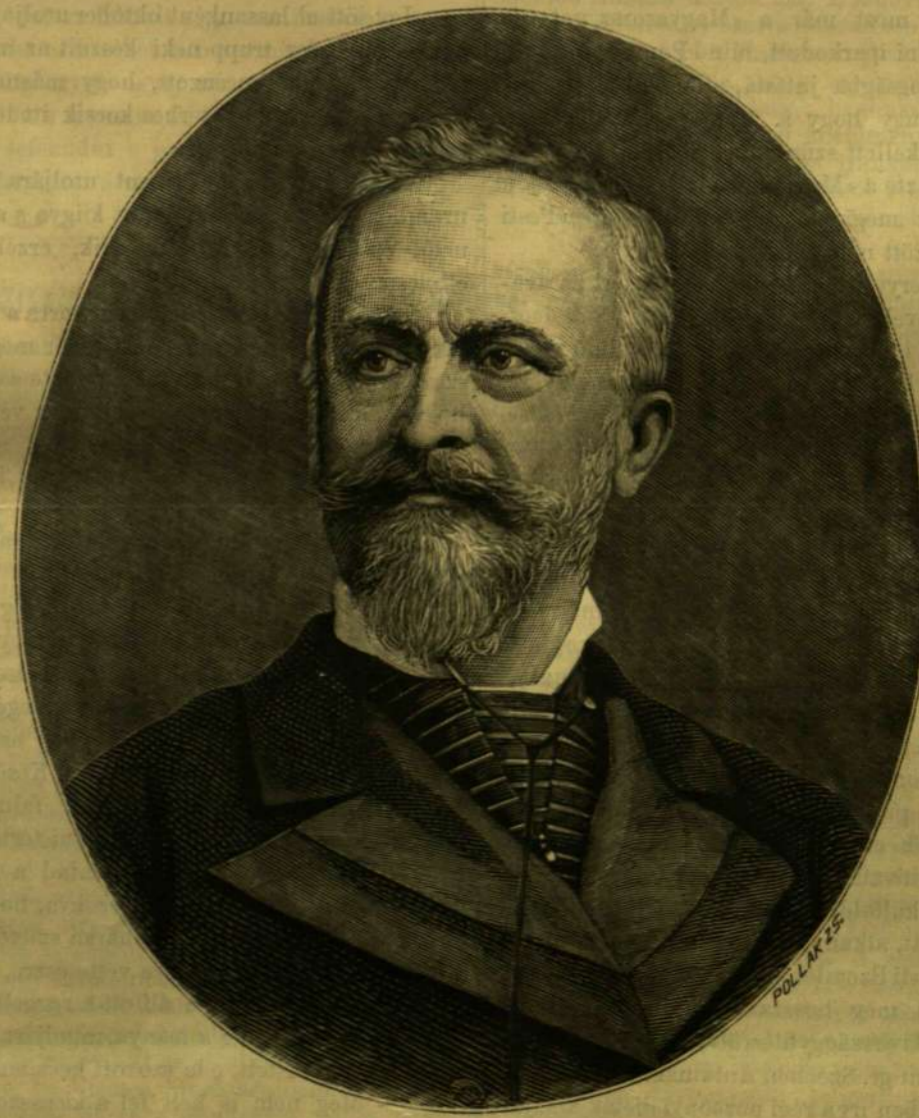
Pompéry Jánost gondosan, urilag nevelték szülői s főként ennek köszönhető azt az elegáns modort, mely őt később, mint a magánélet emberét s mint az irodalom munkását oly kiválóan jellemzé. Kezdetben Miskolcra, majd Pesten tanult s Eperjesen végzé a jogot, s 1839-ben mint eperjesi jogász tartá első fölolvasását az ottani magyar nyelvművelő társaságban. Az itt aratott siker bátorítá föl e téren kísérleti megtehetségét s 1841-ben már a Vörösmarty és Bajza szerkesztése alatt megjelenő «Athenæum»-ban tűnt föl Áldor álnév alatt «Laura» című beszélyével.

A negyvenes évek elején, mint gróf Eszterházy Károly györmegyei főispán titkára, több főrangú családdal jutott érintkezésbe s e helyzetében két irányban nyílt módja hatni: meghonosítani irodalmunk jobb termékeit a főúri körökben, s meghonosítani a valódi izlést szép-irodalmi lapjainkban.

1843-ban Pozsonyból írta nemrég elhunyt barátja, Frankenburg Adolf «Életképek» című irodalmi vállalatában a társaságletről, irodalmi, művészeti mozzanatokról, szalonokról stb. szóló leveleit, melyek ugyszólván a magyar társaséleti tárca kezdeményeinek tekinthetők irodalmunkban. Yolé, majd később Sarolta álnév alatt írott eme levelei és elbeszéléseinek, — melyeket később az ötvenes években két vastag kötetben adott ki, — hangja oly lyöngéd, írásmodora oly választékos volt, hogy azokat szinte valamely nagyműveltségű nő vagy a társaság legmagasabb köreiben forgó férfiú műveinek voltak hajlandók hinni. Elbeszélései közül pl. a «Táray-család», «Clarissa», «Két hölgy szerelme»

stb. szépirodalmunk akkori újabb termékei közé számítatott, s azok közül némelyek németre fordítva is feltűnően keltek. «Levél anyához» című költeménye az emberi szív legnemesebb hurjait pendíti meg s irodalmi becső sokáig megmarad.

Az 1848-iki mozgásmas idők kezdetén Szemere Bertalan titkárnak hitta meg a belügy-miniszteriumba, melyben Arany János még később is csak a fogalmazóság nyerhette el. 1849-ben a mezőtúri kerület képviselőjének választotta s ő Debreczenbe ment. De mint képviselőnek már nagyon kevés szerepe lehetett s annak köszönhető, hogy a szabadságharcra következett elnyomatás korszakában nem üldöz-

POMPÉRY JÁNOS

Ellinger fényképe után